

FRONTISSA

Publicació semestral de la Coordinadora de Centres d'Estudis de Parla Catalana

Juny 2024 - núm. 47

editorial

20 anys de Recercat, celebrats a Sabadell

La jornada de cultura i recerca local Recercat és la nostra gran trobada anual. Aquest 2024 la vam celebrar a Sabadell, una de les ciutats més potents del país pel seu llegat industrial i intel·lectual i pel seu dinamisme actual. La Fundació Bosch i Cardellach, junt amb l'Ajuntament i els equipaments culturals de la ciutat (Museu, Arxiu), encapçalà la comissió amfitriona, a la qual es convidà les entitats vallesanes del nostre col·lectiu.

Vam celebrar el Recercat en l'escaïença d'arribar a les 20 edicions, una fita rellevant per a l'IRMU i per als centres agrupats en la Coordinadora de centres d'Estudis de Parla Catalana. Realment, representa un pas decisiu iniciat fa 20 anys i avui feliçment consolidat per a la projecció a la societat del nostre sector, el de la recerca associativa i territorialment distribuïda. Molts dels que en vam ser testimonis i impulsors, ara tenim el repte de continuar i millorar els punts forts d'aquesta trobada anual i dels seus premis.

Recercat ens permet retrobar-nos de tots els territoris de la llengua catalana i saber què fem en recerca, en publicacions, en activitats, i també ens permet veure com podem traslladar d'uns territoris a d'altres les propostes i iniciatives, els temes de recerca o de debat, de més èxit o rellevància, les bones pràctiques d'altres llocs que poden ser profitoses a l'espai propi de cadascuna de les entitats.

Igualment és un espai on reconèixer i aplaudir conjuntament les trajectòries relle-

vants del nostre col·lectiu, centres d'estudis i investigadors compromesos amb la recerca de les nostres poblacions i comarques, cosa que fem a través dels Premis Recercat, enguany atorgats a l'Agrupació Borrianenca de Cultura i al sabadellenc Esteu Deu Baigual. Els Premis ens permeten reconèixer-nos a tots com a col·lectiu, agrair la dedicació i l'esforç d'entitats i persones i enfortir la xarxa que entre tots formem.

La celebració d'enguany també va estar marcada pel reconeixement a qui ha estat els darrers anys el nostre president, Josep Santesmases, a qui devem molt del que avui són la Coordinadora, l'IRMU i la projecció del nostre sector. Així, des del Patronat de l'IRMU, tots els que l'hem format els darrers anys, vam voler deixar testimoni de les seves aportacions a les diverses edicions de Recercat fent imprimir un opuscle que es va distribuir a tots els assistents i que inclou extractes de les seves intervencions, que queden així fixades per a la memòria, com a estímul i com a testimoni de gratitud.

Aquesta trajectòria de 20 anys de bona feina no ens eximeix de la necessària reflexió sobre tots els aspectes que una jornada com Recercat pot requerir periòdicament de millora, d'actualització, de renovació. Tots hi hem de pensar i aportar-hi la nostra contribució. Els centres i ateneus que hi participeu —i que encara hi heu de participar més— en sou els principals protagonistes.

Inauguració de la vintena edició del Recercat a Sabadell.

Coordinadora
de Centres
d'Estudis de
Parla Catalana
CCEPC

Premi Nacional de Patrimoni Cultural 2007

sumari

editorial

des de la universitat *pàg. 1*

La Nova Càtedra UAB-MNACTEC:
Un pont entre Patrimoni,
Tecnologia i Societat

pàg. 2

una imatge, una història
La riuada de 1866 a Tortosa.

pàg. 3

coneguem els centres d'estudis

L'Agrupació Borrianenca de
Cultura, 70 anys al servei de
Borriana i del País Valencià.

pàg. 4-5

ccepc

Assemblea 2024 a Morella. Rellu
a la presidència de la CCEPC.

XIV Congrés de la CCEPC "Els rius:
territori, societat i cultura". Tortosa,
8, 9 i 10 de novembre 2024.

II Jornades Comunitat i Patrimoni:
la secularització del patrimoni.
Palau Bofarull de Reus, dissabte,
5 d'octubre de 2024.

Nous centres d'estudis adherits a
la CCEPC.

pàg. 6-7

institut d'estudis catalans

Usos socials del català.

pàg. 8

institut ramon muntaner

Associacionisme cultural
de recerca.

pàg. 9-10

l'entrevista

Esteu Deu Baigual.

pàg. 11-13

la finestra

Carmen Agulló: la dignificació
de l'ofici de mestra.

A M. Carmen Agulló, dona de la
Vall Blanca

pàg. 14-15

l'arxiu

La Fitxa de Primers Tractaments, la
proposta per descriure i classificar
els documents de les entitats
culturals de Catalunya.

pàg. 16-17

el museu

La Fundació Palau. Un museu similar

pàg. 18-19

resenyes i novetats

pàg. 20-23

Contraportada

pàg. 24

La Nova Càtedra UAB-MNACTEC: Un pont entre Patrimoni, Tecnologia i Societat

La Universitat Autònoma de Barcelona (UAB) i el Museu Nacional de la Ciència i la Tècnica de Catalunya (MNACTEC) han establert una nova càtedra de recerca per promoure la recerca, el coneixement i la valoració del patrimoni industrial i la seva revaloració social, econòmica i cultural a Catalunya. Es fa èmfasi en la necessitat que els museus com el MNACTEC integrin la recerca com a missió principal, malgrat els reptes que han d'afrontar actualment, com la falta de finançament i la necessitat d'ampliar la seva visió estratègica. La càtedra, adscrita al Departament d'Història Moderna i Contemporània de la UAB, té com a objectiu principal promoure activitats d'investigació, docència, formació i difusió en l'àmbit científic del patrimoni industrial.

Aquesta càtedra s'articula al voltant de tres eixos temàtics principals:

- **Tecnologia, cultura i medi ambient:** aquest eix ofereix una visió renovada del paper de la tecnologia i la indústria en la societat i ho fa abordant els grans reptes globals i la seva influència en els paisatges a múltiples escales.
- **Museus de la ciència, la tecnologia i la indústria:** es proposa un debat ambiciós sobre els objectius i continguts d'aquests espais expositius, amb una mirada cap a la dècada 2030-2040 i amb la integració de les demandes socials recents de transformació museística a través de la participació comunitària.
- **Patrimoni:** es plantejaran noves estratègies per gestionar la cultura material del passat amb una perspectiva internacional amb la promoció d'una gestió oberta, col·lectiva, sostenible i més democràtica del patrimoni industrial.

La càtedra també té com a objectiu participar en debats actuals sobre museus, divulgació científica i generació de mesures per a futurs més justos i saludables. A més, dona suport al desenvolupament de la recerca, l'emprenedoria i la transferència de coneixements, i posa èmfasi en el desenvolupament sostenible, la tecnologia, el desenvolupament territorial i la distribució eficient dels recursos.

Per altra banda es duren a terme accions al voltant d'una sèrie de temes de recerca, estudis i activitats relacionats amb el patrimoni industrial i el paisatge tecnològic, amb un enfocament en la promoció de la cultura científica, tecnològica i d'innova-

ció. Entre les activitats destacades de la càtedra s'inclouen jornades temàtiques, treballs de catalogació i recuperació de patrimoni, seminaris i la promoció de treballs d'estudiants universitaris. També es preveu l'organització de tallers de bones pràctiques en la restauració del patrimoni industrial. Les accions proposades inclouen el desenvolupament d'un mapa de la cultura material de la ciència i la tecnologia a Catalunya, la recuperació i classificació del patrimoni científicotècnic i historicoeducatiu de la UAB, la planificació de tallers de recerca amb experts internacionals, cicles de seminaris, el manteniment del lloc web, la participació en la publicació d'un premi existent per a la millor tesi de recerca, i la creació d'un taller de bones pràctiques al voltant del patrimoni industrial i la tecnologia.

També es proposa dur a terme una iniciativa per iniciar un banc de recursos de Memòria Oral vinculat a la indústria i la tecnologia, així com una jornada sobre el desenvolupament tecnologia-empresa-territori.

Actualment el MNACTEC i la UAB ja col·laboren en diferents projectes que ara es veuran impulsats amb aquesta nova iniciativa, com el projecte Pobles Abandonats, les intervencions al voltant de l'Hospital de Cartró de Cabdella, la catalogació del Patrimoni Tecnològic i Científic i Historicoeducatiu de la UAB i sobretot les pràctiques d'estudiants de grau i màster.

La Càtedra compta amb el suport de l'Institut d'Història de la Ciència (iHC) de la UAB, també del marc docent i investigador que proporcionen el Grau en Ciència, Tecnologia i Humanitats, el Màster en Història de la Ciència: Ciència, Història i Societat i el Programa de Doctorat en Història de la Ciència, i compta amb la col·laboració d'altres màsters de la UAB, com per exemple el Màster en Humanitats i Patrimoni Digitals, el Màster de Gestió Turística del Patrimoni Cultural o el Màster d'Estudis en Sostenibilitat Ambiental, Econòmica i Social. D'altra banda, també compta amb la important col·laboració de l'Institut Ramon Muntaner (IRMU), la Coordinadora de Centres d'Estudi de Parla Catalana (CCEPC) i altres departaments universitaris i entitats.

D'altra banda, la UAB és membre fundador i impulsor del HUBB30, una xarxa

d'innovació oberta creada per promoure la col·laboració, el desenvolupament econòmic i la cohesió social del territori en el qual es localitza la Universitat Autònoma de Barcelona (UAB). Nascut el 2018, el HUBB30 es concep com a ecosistema de coideació i cocreació inspirat en la quàdruple hèlix, on tenen cabuda les empreses, els agents de recerca i innovació, les administracions locals i els ciutadans del territori B30. Ofereix contactes, experts, recursos i serveis a les organitzacions públiques i privades per ajudar-les a detectar i a solucionar reptes de manera eficaç, innovadora i competitiva. D'aquesta manera la càtedra pretén tancar el triangle format pel MNACTEC, com a agent de preservació i de divulgació, la UAB, com a agent de recerca, i el teixit industrial vallesà a través del HUBB30.

El MNACTEC, situat a Terrassa en l'emblemàtic edifici del Vapor Aymenrich, Amat i Jover, i amb diverses seus a tot el territori català, té com a missió mostrar l'evolució dels avenços científics i tècnics a Catalunya i la seva implicació social. Aquesta nova càtedra reforça el compromís de la UAB i el MNACTEC amb la preservació i difusió del patrimoni industrial a Catalunya amb una plataforma per a la recerca i la innovació en aquest camp. Amb aquesta iniciativa es pretén no només preservar el patrimoni industrial, sinó també projectar-lo cap al futur, integrant-lo en la societat contemporània de manera sostenible i participativa.

ORIOL VICENTE

COMINAT ORIENTADA A REPTES ESTRATÈGICS (CORE) EN PATRIMONI CULTURAL DE LA UAB

La riuada de 1866 a Tortosa

Històricament (fins a mitjans del segle XX) les riuades han estat, en el curs baix de l'Ebre, un fenomen sovintejat. Tortosa n'ha sofert i documentat, ja des de la baixa edat mitjana, una bona colla. Algunes les coneixem tant per les referències documentals com pels senyals que es marcaven subsegüentment com a testimonis.

La present fotografia recull la riuada de 1866. Tot i ser virulenta, certament, no ha estat de les més importants si la comparem, per exemple, amb les de 1787, 1907 o 1937, però sí que constitueix la imatge antiga més coneguda d'aquella realitat. L'autor, Claudi León, fou un dels fotògrafs pioners, quan encara no s'havien establert estudis o galeries fixes. La instantània immortalitza un dels carrers llavors més importants i cèntrics de la ciutat, el carrer Gil de Frederic o carrer Ample, que viu expectant l'esdeveniment d'estar inundat. La mateixa captura fotogràfica, amb els preparatius previs corresponents en aquells primers anys, fa que els veïns estiguin pendents i convençuts de l'excepcionalitat del moment, del fet de ser retratats.

Entre els elements singulars que s'hi aprecien podem observar les barques al carrer i els carruatges caiguts i anegats, que són, en definitiva, els que donen a la composició el caràcter dramàtic. De la fotografia se'n va derivar un gravat que es va publicar, el novembre d'aquell any, a la revista il·lustrada *Monde Illustré*.

Segons les notes periodístiques coetànies es van estimar les pèrdues econòmiques en més de vuit milions de rals i també hi va haver víctimes mortals. Concretament, en el cas de Tortosa, ben a prop d'on es pren la imatge, en una bòvila del barri del Rastre, hi van morir quatre persones.

Les riuades solien tenir una doble vessant, depenent del lloc d'afectació i de l'època en què es produïa. Des del punt de vista del

camp, la saó consegüent millorava el rendiment agrícola i afavoria les collites, mentre que des del punt de vista urbà malmetia infraestructures i equipaments. També cal dir que molts dels danys es produïen, com acostuma a passar, precisament per no respectar les lleis de la natura.

El moment de la fotografia, en una còpia original de paper albúmina (que ha patit el deteriorament del

temps), adquirida i custodiada no fa gaires anys per l'Arxiu Comarcal del Baix Ebre, deixa entreveure un ambient distès i encuriolit, segurament perquè les afectacions personals dels retratats no van ser irreversibles o perquè llavors les crescudes de riu i les riuades formaven part de la realitat social tortosina.

ALBERT CURTO HOMEDES

L'Agrupació Borrianenca de Cultura, 70 anys al servei de Borriana i del País Valencià

Introducció

L'Agrupació Borrianenca de Cultura (ABC) és una entitat cultural i cívica, nascuda a Borriana al setembre del 1954. Va ser fundada per un grup de patricis borrianencs valencianistes i interessats per la cultura. Els seus models més immediats van ser Lo Rat Penat de València i la Societat Castellonenca de Cultura. En l'actualitat l'ABC és probablement l'associació cultural més emblemàtica de les comarques del nord del País Valencià, i una de les més antigues en actiu al llarg del seu territori.

Trajectòria

Durant els primers anys de vida l'Agrupació Borrianenca de Cultura va destacar per l'edició d'un butlletí de periodicitat regular, la revista *Burís-ana*. Entre 1960 i 1975 aquesta capçalera (que es compta entre les més veteranes de la premsa comarcal valenciana) va ser dirigida per Roberto Rosselló Gasch, i amb ell va protagonitzar un primer moment d'esplendor. Durant l'etapa de la dictadura franquista la revista es va publicar en castellà, però no hi eren rars els articles de reivindicació valencianista. Amb els anys es va anar introduint la llengua pròpia, sobretot amb col·laboradors com Enric Safont Martínez, soci fundador de l'ABC i l'ànima més declarada del seu sentiment autoctonista.

En aquells primers anys l'entitat va basar les seues activitats en la difusió de la cultura local i va insuflar aires de modernitat en la capital de la Plana Baixa amb iniciatives com el «Saló fotogràfic Internacional de la Taronja».

A partir de 1975, amb els flamants aires democràtics, una nova generació es va fer càrrec de l'entitat. D'acord amb els temps, l'ABC es va convertir en un instrument d'agitació política prodemocràcia en conjunció amb les forces democràtiques semiclandestines. D'aquesta època prové un ambiciós programa de regeneració cultural que va assentar les bases de tota la política duta a terme en aquesta matèria per les successives corporacions municipals des del 1979.

Joan Fuster (centre) i Vicent Andrés Estellés (a la seua esquerra), en l'«Homenatge a les Forces de la Cultura» de l'ABC.

Aquest any precisament l'ABC va organitzar al restaurant Morro, al Port de Borriana, un mític «Homenatge a les Forces de la Cultura del País Valencià», que va estar presidit pel president del Consell preautonòmic Josep Lluís Albinyana. En el dinar conegut, que encara es recorda a la localitat, van participar les grans figures de la cultura valenciana del moment: Joan Fuster, Vicent Andrés Estellés, Enric Valor, Manuel Sanchis Guarner, Eliseu Climent i un llarg etcètera. Presidia llavors l'ABC el jurista Vicent Franch i Ferrer. A Franch el va precedir en la presidència de l'entitat l'enginyer agrònom i historiador Vicent Abad. Gran expert en la història econòmica de la taronja (el fruit emblemàtic de l'agricultura borrianenca), Abad va fundar a la capital de la Plana Baixa, en 1995, el Museu de la Taronja, aprofitant en part el seu fons de materials.

El local de l'Agrupació durant molts anys va estar situat al carrer Major, més tard al Barranquet i, en els últims anys, al carrer Encarnació, número 45, cantonada amb Vicent Cantos Figuerola, número 1. Precisament Cantos Figuerola, borrianenc destacat de l'etapa de la segona República (en va ser ministre de Justícia), és una figura que l'ABC vol recuperar en 2024 amb l'edició de la seua biografia a càrrec de l'historiador Manolo Monsonís.

A partir dels anys noranta una altra generació va prendre el relleu i l'entitat va concentrar els esforços en un vast pla de publicacions. Des d'aleshores es va editar el seu *Anuari* (Revista de Recerca Humanística i Científica) i també les mo-

Cartell Amat Bellés per a l'«Homenatge a les Forces de la Cultura del País Valencià» de l'ABC, 1979.

nografies de la Col·lecció Vària, que han proporcionat a l'associació freqüents elogis en el món científic i bibliogràfic. Cada número de l'*Anuari* de l'ABC s'ha dedicat, entre 1990 i 2020, a un tema monogràfic, en el qual es convidava a participar els millors especialistes en cada camp. En els primers trenta anys de vida s'hi van tractar temes de drets humans, física, sociolingüística, turisme i preservació del territori, psicologia, ceràmica, economia, música, demografia, arquitectura o dret foral. Des del 2021 aquesta publicació està coeditada amb la Universitat Jaume I i la Universitat Politècnica de València, i ara es dedica exclusivament a temes d'arquitectura. Es publica en edició bilingüe català/anglès.

Consell de Síndics de l'ABC, octubre 2019.

Mentrestant, s'ha continuat editant la revista *Buris-ana*, que entre 2004 i 2008 va ser dirigida per Roberto Rosselló Gimeno, el fill del seu director més llegendari. Es tracta d'una publicació de caràcter comarcal, que dedica una especial atenció als temes culturals. Tant l'*Anuari* com el *Buris-ana*, juntament amb altres edicions de l'ABC, es poden consultar a la web www.borriana.org.

Efemèrides

En 2007, l'ABC va proposar a l'Ajuntament, amb Josep Ramon Calpe com a alcalde, que s'oficialitzara el nom genuïnament valencià del nostre poble, Borriana. L'Ajuntament ho va acceptar, es va aprovar per unanimitat del ple municipal i des d'eixa data Borriana ja és legal. De fet, en l'actualitat el municipi té una doble denominació Borriana/Burriana. Ambdós termes apareixen en la documentació medieval, però el primer sol fer-ho en els documents redactats en català, mentre que el segon apareix en els escrits en llatí. És per això que des de l'Agrupació Borrianenca de Cultura considerem que Borriana és el nom genuïnament valencià del nostre poble, el que més s'acorda amb les lleis fonètiques del nostre idioma, i el que més clarament apareix citat al *Llibre dels fets* de Jaume I, on es narra amb tot luxe de detalls la presa de la Borriana islàmica als inicis de la conquesta del Regne de València.

El 5 de maig del 2024, finalment, l'Agrupació Borrianenca de Cultura va

Oficines de l'ABC a Borriana.

rebre la distinció del Recercat a entitats culturals, en un acte que es va celebrar a Sabadell.

L'actual president de l'Agrupació Borrianenca de Cultura és l'escriptor Joan Garí, que és també l'autor del volum *Agrupació Borrianenca de Cultura: aproximació a la seua història* (consultable en PDF en www.borriana.org). Amb Garí com a president l'ABC va organitzar, entre els anys 2006 i 2017, un cicle de conferències anuals sota el títol de Dissabtes Literaris, per donar a conèixer al públic de Borriana el bo i millor de les nostres lletres. Aquesta és la llista dels participants en els primers deu anys:

2006: Vicent Usó, Vicenç Villatoro, Sam Abrams, David Castillo.

2007: Carles Alberola, Xavier Pla, Antoni Guzman, Martí Domínguez.

2008: Joan F. Mira, Joan Daniel Bezsonoff, Sebastià Alzamora.

2009: Najat el Hachmi, Ignasi Mora, Emília Bea.

2010: Ferran Sáez, Santi Vallès, Mercè Ibarz.

2011: Manuel Molins, Josep Maria Pinto, Ignasi Aragay.

2012: Josep Piera, Carles Duarte, Pere Antoni Pons.

2013: Marta Pessarrodona, Alba Deu i Joan Pla.

2014: Eduard J. Verger, Albert Mesres i Isidre Crespo.

2015: Antònia Carré-Pons, Joan-Lluís Lluís, Glòria Olivares.

Amb aquest bagatge, l'Agrupació Borrianenca de Cultura encara el futur amb noves forces, amb èmfasi especial sobretot en la consolidació de les diferents línies de publicacions, que constitueixen el seu llegat més important.

AGUPACIÓ BORRIANENCA DE CULTURA

Joan Garí, durant la concessió del Recercat 2024.

Premi Recercat 2024 a un centre d'estudis, concedit a l'Agrupació Borrianenca de Cultura.

Logo de l'Agrupació Borrianenca de Cultura.

Assemblea 2024 a Morella. Relleu a la presidència de la CCEPC

El dissabte 9 de març es va celebrar a Morella (Els Ports) les Assemblees Generals Ordinària i Extraordinària de la CCEPC, acollits pel Centre d'Estudis dels Ports (una de les entitats fundadores de la CCEPC) i per la Federació d'Institut d'Estudis del País Valencià FedinesPV.

Vam comptar amb l'assistència de quaranta-tres centres d'estudis, arribats de Catalunya, del País Valencià, de les Illes, de la Franja i d'Andorra.

A l'Assemblea General Ordinària es va

aprovar la memòria d'activitats i el pressupost executat del 2023 i el programa d'activitats amb el seu pressupost per a l'any 2024.

A l'Assemblea General Extraordinària es van elegir la meitat dels càrrecs a la Junta de Govern i va ser especialment emotiu el comiat de Josep Santesmases Ollé, president de la CCEPC durant aquests últims vint-i-tres anys. Els centres d'estudis presents, en nom de tot el col·lectiu, van agrair la seva dedicació

en un període de fort creixement i consolidació. Agafa el relleu a la presidència Narcís Figueras Capdevila, del Centre d'Estudis Selvatans. Tot l'equip professional de l'Institut Ramon Muntaner es va afegir a aquest acte de reconeixement.

L'Assemblea va aprovar un manifest de suport als centres d'estudis del País Valencià i es va adherir al manifest del Centre d'Estudis Ribagorçans a favor del català a la Franja.

Assistents a l'Assemblea de Morella

XIV Congrés de la CCEPC "Els rius: territori, societat i cultura". Tortosa, 8, 9 i 10 de novembre de 2024

Els dies 8, 9 i 10 de novembre, tindrà lloc a la sala d'actes dels Serveis Territorials de Cultura de les Terres de l'Ebre de la Generalitat de Catalunya, Palau Oliver de Boteller de Tortosa, el XIV Congrés de la Coordinadora de Centres d'Estudis de Parla Catalana (CCEPC), organitzat conjuntament amb l'Institut Ramon Muntaner (IRMU). El tema triat per a aquesta edició és «Els rius: territori, societat i cultura».

Amb aquest Congrés, ens volem aproximar als «rius» amb una mirada àmplia i multidisciplinària: des d'un punt de vista geogràfic i ecològic i també com a element imbricat en la realitat social i humana, en la mesura que històricament i culturalment els rius han condicionat la població i l'evolució dels nostres territoris.

Àmbits del congrés:

- **Àmbit 1.** Els rius com a camí/eix.. Natura i territori: El riu com a elements

naturals que estructuren els territoris. Els cursos de l'aigua, les vies de comunicació històriques i actuals. Rius temporals o efímers. Passat, present i futur. Els rius com a vertebradors: via de comunicació i via d'urbanització. Patrimoni natural. Canvi global.

- **Àmbit 2.** Els rius com a recurs. Història i aprofitament: Els rius com a elements transformadors. Les protoindústries i indústries mogudes per l'energia de l'aigua, els regadius, l'energia elèctrica, els embassaments, sostenibilitat.... Passat, present i futur. Aprofitament humà. Poder i conflictivitat. Economia vinculada a l'aigua. Els emplaçaments urbans, seques i aiguats. Embassaments i població. Regulació i legislació.
- **Àmbit 3.** Els rius com a tret d'identitat i símbol. Patrimoni i identitat: El riu com a confluències patrimonials. Els valors ecològics, paisat-

gístics, històrics, literaris. Hidrotoponímia. Les lluites socials i els conflictes, les identitats territorials.

Es podran presentar comunicacions a qualsevol dels tres àmbits del congrés.

Podeu consultar els terminis de presentació de comunicacions i les diverses modalitats d'inscripció a www.ccepc.cat

Pal ensabonat, al bell mig de l'Ebre, durant la Festa Major de la Mare de Déu de la Cinta, a Tortosa (Baix Ebre). Foto: Vicent Pellicer

II Jornades Comunitat i Patrimoni: la secularització del patrimoni. Palau Bofarull de Reus, dissabte, 5 d'octubre de 2024

La segona edició d'aquestes jornades, que tindrà lloc al Palau Bofarull de Reus el dissabte 5 d'octubre de 2024 enfoca els continguts en «La secularització de patrimoni». Analitzar i reflexionar sobre aquest aspecte del nostre patrimoni cultural, i sobre les diverses formes i varietats d'aquest procés secularitzador, és l'objectiu d'aquesta jornada.

El patrimoni, material i immaterial, de la nostra cultura és producte de dinàmiques històriques que han

anat configurant els comportaments col·lectius com rituals, festes o pràctiques socials diverses, i també molts dels llocs on aquests tenen lloc. La majoria d'aquests comportaments comunitaris que avui formen part del nostre patrimoni cultural deriven de processos de transformació de pràctiques amb funcions i significats religiosos, que han anat perdent aquesta funció i s'han substituït per pràctiques laiques, és a dir, que ja no tenen cap referència directa a creences

o usos religiosos. Aquest procés de transformació de la funció religiosa cap a funcions o usos laics és el que sol anomenar-se *secularització*.

L'assistència a la jornada és gratuïta, prèvia inscripció.

Nous centres d'estudis adherits a la CCEPC

Grup de Col·laboradors del Museu de Rubí

C/ Aribau, 5 (Biblioteca Municipal "Mestre Martí Tauler"). 08191 Rubí (Vallès Occidental) gcmr.cer@gmail.com Fundació: 1980. 82 socis. Editen un butlletí semestral. Activitats: Col·laborar amb la Fundació Museu – Biblioteca de Rubí i amb el Centre d'Estudis Rubinencs. Propugnar el salvament, conservació, estudi, investigació i divulgació del patrimoni històric, documental, bibliogràfic, etc.

Associació Cultural Xercavins de Verdú

Plaça Major, 20. 25340 Verdú (Urgell) revistaxercavins@gmail.com Fundació: 2001. 228 socis. Revista trimestral *Xercavins*. Activitat: promoure, divulgar i impulsar l'activitat cultural de la vila de Verdú. Editen la col·lecció de llibres "El pont de sis ulls".

Amics de Riba-roja d'Ebre

C/ Major, 1. 43790 Riba-roja d'Ebre (Ribera d'Ebre) Josepaguila54@gmail.com https://amicsderibaroja.cat/ Fundació: 1998. No tenen socis, sí amics i voluntaris. Publiquen llibres. Àmbit d'ac-

tuació: Riba-roja, comarca de la Ribera d'Ebre i comarques veïnes. Activitats: inventariar, estudiar, preservar i difondre el patrimoni local, especialment els forns d'oli de ginebre.

Ateneu de Natura

C/ Sant Roc, 125, 3-5. 12004 Castelló de la Plana (Plana Alta) ateneudenatura@gmail.com http://ateneudenatura.uji.es/ Fundació: 1998. 136 socis. Editen la revista científica anual *Nemus*. Àmbit d'actuació: principalment nord del País Valencià i sud del Principat. Activitats: Fomentar la investigació i divulgació les ciències naturals. Impulsar la protecció del patrimoni natural.

Centre d'Estudis Calongins Colonico

Hotel de les Entitats. Apt. Correus, 49. 17251 Calonge (Baix Empordà). secretaria.colonico@gmail.com Fundació: 1980. 224 socis. Editen la revista anual *Ruàs, la Vall del vent*. Àmbit d'actuació: Calonge, Sant Antoni i el Baix Empordà.

Activitats: promocionar el patrimoni natural i cultural del terme i facilitar el seu coneixement a les escoles i a l'institut.

Grup d'Amics del Museu Arxiu de Sentmenat

Plaça de la Vila, 1 Sentmenat (Vallès Occidental) museuarxiuentmenat@gmail.com https://www.museuarxiuentmenat.com/ Fundació: 1987. 210 socis. Editen la revista *Serra-llosa*. Àmbit d'actuació: Sentmenat. Activitats: Exposicions, conferències, Fira Medieval del Castell de Sentmenat, visites guiades, col·laboracions amb l'Ajuntament i les escoles, servei comunitari IES Sentmenat.

Amics de l'Art Romànic del Bages

C/ Sabateria, 3-5 Edifici Els Carlins. 08241 Manresa aarb@aarb.cat www.aarb.cat

Fundació: 1984. 165 socis. Àmbit d'actuació: comarca del Bages. Editen cada quatre mesos *El Butlletí*. L'entitat es dedica a la promoció, formació, estudi i conservació de l'art romànic i de la història i l'art de l'època medieval.

Amb aquestes noves incorporacions ja són 145 els centres adherits a la CCEPC.

CENTRE D'ESTUDIS CALONGINS

Usos socials del català

Nicolau Dols (Cur.). *Usos socials del català : informe de l'Institut d'Estudis Catalans*. Elaborat per les Seccions de l'Institut d'Estudis Catalans. Col·lecció: Informes de l'Institut ; 8. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans, 2023. 202 p. ISBN: 978-84-9965-726-4

El volum *Usos socials del català* (IEC 2023) recull vint-i-tres texts de reflexió sobre llengua, mitjans de comunicació, tecnologia, comunicació científica, educació, sanitat, economia, dret i traducció. Són fruit de la sèrie de quatre diàlegs organitzats al voltant del tema principal, que foren, en concret: Aproximacions quantitatives i qualitatives a l'ús del català, El català en la tecnologia, El català en la comunicació de la ciència, i El català en la vida social.

Les anàlisis sociolingüístiques que s'inclouen en aquest volum mostren com els problemes de la llengua catalana en l'actualitat tenen a veure amb dos factors: la subordinació i la fragmentació. En el conjunt de territoris que li són propis, la llengua catalana no gaudeix de plenitud funcional pel fet que en determinats àmbits es fa imprescindible l'ús d'una altra llengua. Aquesta situació és greu pel fet que, amb l'excepció d'Andorra, les legislacions no permeten l'existència de monolingües en català i sí, en canvi, de monolingües en castellà, francès i italià amb els quals han de conviure els catalanoparlants. Per altra banda, la inexistència d'un marc comunicatiu integrat de tots els territoris fa que l'evolució normal de la llengua pugui prendre camins diferents en cadascun d'aquests territoris per separat, de manera que en català la tasca normativa és una mica més difícil que en algunes altres llengües.

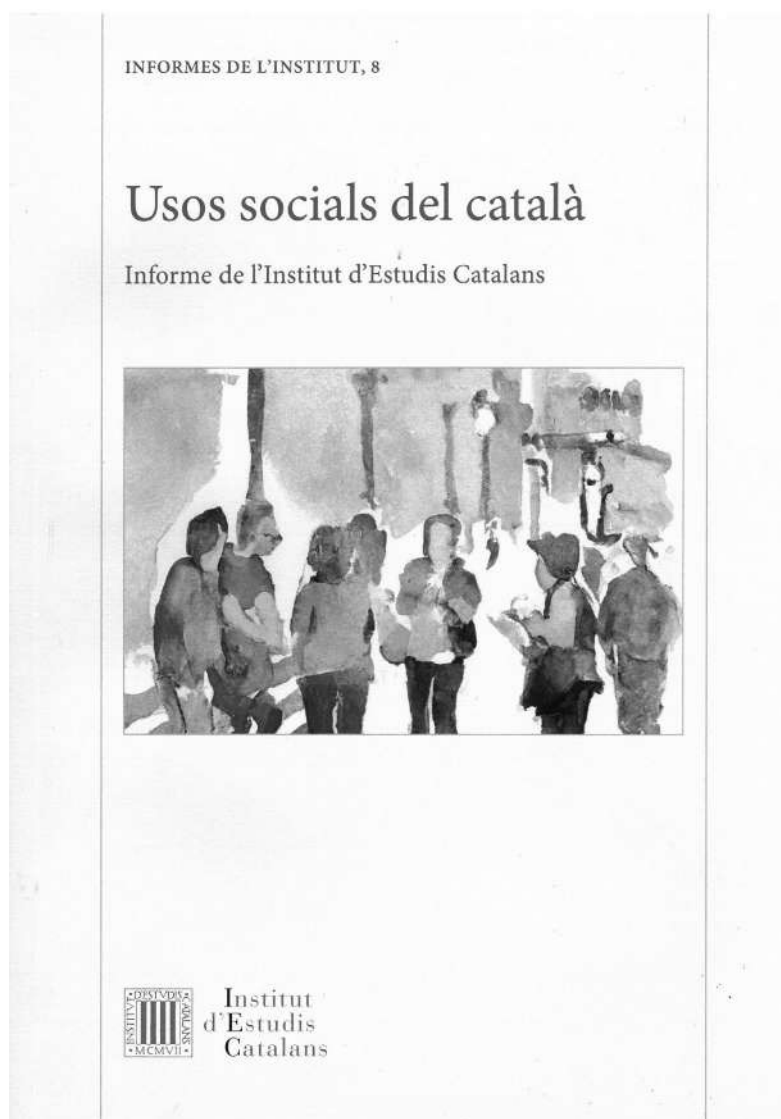
I tanmateix no tot són males notícies. Una mirada als usos no territorials del català ens mostra l'enorme vigència de la llengua a internet. Això ha fet visible el català en empreses multinacionals que, de cada vegada més, ofereixen opcions lingüístiques que l'inclouen entre les possibilitats d'accés a la informació o als serveis. En aquest sentit, els esforços per a l'aplicació de la intel·ligència artifi-

cial a la traducció o al doblatge automàtics poden obrir la porta a una llibertat d'ús de les llengües que permeti saltar per damunt uns criteris de prioritització que han estat tradicionalment perjudicials per al català. Això també podria donar-se en el camp de la comunicació de la ciència, en el qual la internacionalització ha donat prioritat a l'anglès.

Hi ha encara camps de penetració difícil per al català: les institucions jurídiques en són un cas important, i en altres camps s'observen retrocessos, com en sanitat i en educació no reglada. En el de la sanitat, la preocupació és doble perquè la insuficiència de coneixements de català d'una part dels professionals acaba afectant la qualitat de l'atenció. En el camp el

de l'educació no reglada s'observa un cert retrocés en l'ús del català de professors, monitors i entrenadors que se suma a l'escassetat de materials de lleure individual (videojocs, pel·lícules, aplicacions, etc.) en català en comparació amb l'exposició dels infants a aquests productes en altres llengües. Són amenaces greus contra els resultats d'uns sistemes escolars que des dels anys vuitanta han constituït eines d'integració i de promoció social de la població inicialment no catalanoparlant, com també es mostra eficaçment en aquest volum.

NICOLAU A. DOLS SALAS
PRESIDENT DE LA SECCIÓ FILOLÒGICA DE
L'INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS

Associacionisme cultural de recerca

Aquesta seria la denominació que, al meu parer, defineix més bé el col·lectiu de centres i instituts d'estudis del conjunt dels territoris de parla catalana. Els centres són activitat cultural arrelada al territori feta de manera altruista, sense finalitat de lucre, des del compromís i amb una clara vocació de crear comunitat i de generar sentiment de pertinença i, a diferència d'altres col·lectius que també integren l'associacionisme cultural, la recerca hi té un pes molt important, sobretot la vinculada a la història i al patrimoni de proximitat, fet que els singularitza.

Començarem parlant de foment i promoció de la recerca. En primer lloc em proposo parlar del I Congrés de Joves Investigadors en Estudis Locals, una experiència molt positiva que de ben segur tindrà continuïtat. El congrés, celebrat entre els dies 17 i 19 d'abril a la Universitat Rovira i Virgili i al Museu del Port de Tarragona, ha comptat amb diferents ponències i taules rodones i amb 68 comunicacions repartides entre els diferents àmbits temàtics transversals proposats pel comitè científic, així com amb 130 inscrits. El congrés ha estat un espai per compartir coneixement, per generar sinèrgies que de segur es traduïran en projectes, i sobretot per posar en valor els estudis locals en català fets per joves investigadors vinculats a les universitats del perímetre de la Xarxa Vives i que en molts casos també formen part dels centres d'estudi o hi estan vinculats.

Inauguració del I Congrés de Joves Investigadors en Estudis Locals

El congrés ha de servir per donar visibilitat als estudis locals i valoritzar-los en l'àmbit acadèmic. Els sistemes d'avaluació vigents els darrers anys

han establert una sèrie de pautes que han penalitzat la recerca local, les publicacions que tenen aquest caràcter o la vinculació amb el món dels centres d'estudis —alguns de llarga trajectòria i reconeixement. Sembla que darrerament s'observen diferents moviments que apunten un canvi de tendència en aquest sentit ja que des de l'àmbit europeu hi ha iniciatives que centren el focus en la valoració de la transferència social de la recerca i, per tant, la investigació amb un impacte directe en l'entorn proper i generada des de o amb la seva col·laboració, la qual cosa s'ha denominat «ciència ciutadana».

En l'estudi sobre el tram de transferència realitzat des de l'ANECA (Agència Nacional de Evaluación y Acreditación), a les recomanacions finals es fa referència explícita al fet que el canvi amb relació a la transferència social només es produirà si els investigadors més joves també consideren les accions de transferència com a necessàries per a la seva promoció dins el context acadèmic. Si l'avaluació i la promoció interna depenen principalment de la recerca, les noves generacions d'investigadors deixaran de banda les activitats d'intercanvi i transferència, com està passant en l'actualitat. Per aquest motiu, és una molt bona notícia la celebració d'aquest congrés.

Cada vegada més s'observen posicionaments internacionals a favor del multilingüisme en la producció acadèmica, que reclamen una valorització més qualitativa de la recerca que tinguin en compte la innovació social, l'impacte en el context local i que dona valor a la bibliografia en llengües locals: DORA (Declaració de Sant Francisco sobre l'Avaluació de la Recerca), Manifest de Leiden, Iniciativa de Hèlsinki i CoARA (*Coalition for Advancing Research Assessment*) Justament les accions que proposem reconèixer, que proposem que tinguin més pes en l'avaluació acadèmica, s'alineen amb aquests corrents, ja que es tracta de producció majoritàriament feta en català, amb una alta incidència en l'entorn proper, de manera interdisciplinària i amb una clara vocació de transferència social. De fet,

el nou sexenni de recerca exposa explícitament que no es pot penalitzar la producció en la llengua pròpia.

Sessió del Congrés de Joves Investigadors

Finalment, destaquem que el foment de la recerca i divulgació d'àmbit territorial que coordina l'IRMU està inclòs a l'eix 4 del Pla d'Enfortiment del Català que promou el Departament de Recerca i Universitats. La Recomanació [UE] 2021/2122 del Consell de la Unió Europea sobre un «Pacte d'investigació i innovació a Europa» proposa la valorització del coneixement com un dels àmbits prioritaris d'actuació conjunta en suport a l'Espai Europeu d'Investigació [EEI]. Aquest pacte també reconeix que la creació de valor i l'impacte social i econòmic formen part del conjunt comú de valors i principis per a la I+i (Investigació + Innovació). Les conclusions del Consell sobre «l'avaluació de la investigació i l'aplicació de la ciència oberta» de 10 de juny de 2022 indiquen que l'evolució dels sistemes d'avaluació de la investigació a Europa ha de tenir en compte, entre altres elements, la valorització del coneixement. Els principals conceptes dels principis rectors de la valorització del coneixement, segons la Recomanació [UE] 2022/2415 del Consell de 2 de desembre de 2022, han de definir-se de la manera següent: «La valorització del coneixement és el procés de creació de valor social i econòmic a partir del coneixement mitjançant la vinculació de diferents àmbits i sectors mitjançant la transformació de les dades, coneixements tècnics i resultats obtinguts gràcies a la investigació en productes, serveis, solucions i polítiques basades en el coneixement que siguin sostenibles i que beneficiïn la societat. Centrar-se en la valoritza-

ció de coneixement fa necessari ampliar l'àmbit d'aplicació de la Recomanació (2008/416/CE) per abastar la totalitat de l'Ecosistema de I+i i el seu espectre d'agents, cada cop més variats». La valorització del coneixement és un canvi de paradigma. Es tracta d'un concepte més ampli que el de divulgació que implica donar a conèixer i fer accessibles els coneixements i els resultats.

Finalment, cal anunciar que ara que l'AQU (Agència de Qualitat de Catalunya) està revisant els seus sistemes d'avaluació ha demanat a l'Institut Ramon Muntaner que participi en una jornada prevista per al juliol del 2024 per presentar la *Guia d'indicadors d'avaluació d'accions vinculades als centres i instituts d'estudis de recerca local i comarcal per a PDI de les Universitats de la Xarxa Vives*.

Un segon projecte de foment de la recerca, que enllaça amb el que s'ha exposat anteriorment, són els ajuts a la recerca Creu Casas i Sicart, que convoquem conjuntament amb la Xarxa Vives d'Universitats i que han arribat a la tercera edició. És una convocatòria pensada per donar suport econòmic i visibilitat a la recerca que el personal docent i investigador (PDI) de les Universitats de la Xarxa Vives realitzen en el si dels centres d'estudis, com a membres actius d'aquest associacionisme cultural de recerca. En aquestes tres convocatòries s'ha concedit ajut a 17 projectes de 12 centres d'estudis (Fundació Bosch i Cardellach; Fundació Josep Pla; Centre d'Estudis de la Ribera d'Ebre; Centre d'Estudis Ribagorçans; Institut d'Estudis Penedesencs; Amics de Riba-roja; Patronat d'Estudis Osonencs; Centre d'Estudis del Bages; Centre d'Estudis Seniençs; La Femosa; Centre d'Estudis de Banyoles i Associació d'Història Rural), i 6 universitats diferents (UAB, UdG, URV, UB, UdL, UIC). Els ajuts que es concedeixen són de 5.000 i 10.000 euros. Esperem que la convocatòria pugui tenir continuïtat i que cada vegada sigui més el PDI vinculat a les entitats interessat a presentar propostes. Es tracta clarament d'una nova oportunitat per a la recerca duta a terme en el marc dels centres d'estudis i per als professors universitaris que participen en les entitats de manera compromesa amb l'entorn proper.

Inauguració del Recercat a Sabadell

I, finalment, arribem a la difusió de la recerca amb una activitat que ha arribat enguany a la vintena edició, el **Recercat. Jornada de Cultura i Recerca Local dels Territoris de Parla Catalana**, amb un logotip en forma de mosaic de peces vermelles i grogues que en encaixar acaben tancant la forma, el tot, i que representa el mosaic d'entitats diferents que formen el col·lectiu però també la diversitat d'activitats que conformen el Recercat. Una cita marcada al calendari de les entitats i que s'ha convertit en la diada de referència per als centres de recerca local i comarcal i esperem que, a poc a poc, també ho sigui per als ateneus federats. El Recercat, pensat amb una doble funció com a punt de trobada anual però també com aparador (amb projectes, exposicions, publicacions, conferències...) és l'activitat de més projecció del col·lectiu i s'ha programat any rere any, fins el 2024, en el marc de la Capital de la Cultura Catalana. En aquests anys ha visitat: Esparreguera, Amposta, Lleida, Perpinyà, Figueres, Badalona, Escaldes-Engordany, Tarragona, Ripoll, Barcelona, Vilafranca del Penedès, Manresa, Vic, Cervera, el Vendrell (tot i que, malgrat tenir el programa tancat, només es va poder celebrar de manera telemàtica a causa de la covid-19), Tortosa, Igualada, Lloret de Mar i, enguany, Sabadell.

Carpa del Recercat de Sabadell

Aquesta serà la darrera edició que el Recercat es mourà amb la Capital. L'Institut Ramon Muntaner ha obert la possibilitat que les entitats, d'acord amb els seus ajuntaments i amb altres associacions i organismes culturals de les seves poblacions, puguin presentar candidatura per acollir el Recercat. De moment s'ha obert una primera convocatòria i Montblanc ha estat la població seleccionada per rebre el Recercat del 2025, concretament els dies 9, 10 i 11 de maig. Ja us podeu reservar les dates, començar a pensar projectes per als vostres pòsters o iniciar la preparació de les candidatures per als premis a l'entitat i a la persona. Justament l'espai que s'ha consolidat com a central del Recercat és el lliurament dels premis de reconeixement a una persona i a una entitat, la qual cosa ha permès posar en valor diverses trajectòries i, de retruc, reivindicar el conjunt de l'acció del col·lectiu. En aquestes darreres edicions el **Recercat** també es presenta com un espai de confluència amb els ateneus federats que a poc a poc es van incorporant a l'activitat presentant els seus pòsters, aportant llibres i materials als estands i amb una activitat programada des de la Federació d'Ateneus de Catalunya com ara el «Som essencials». Esperem que això permeti generar noves sinergies entre els dos col·lectius que de retorn tinguin efectes positius per a l'activitat cultural en els respectius territoris.

A més a més, des de fa tres anys el Recercat té una extensió al País Valencià que s'organitza amb la Federació d'Institut d'Estudis del País Valencià i que és una segona oportunitat per trobar-nos, generar coneixement, compartir-lo i projectar-nos a la societat. En aquestes tres edicions hem visitat Aiello de Malferit, Guardamar de Segura i, el 2024, Gandia.

Des d'ara us animem també a valorar la possibilitat d'acollir el Recercat a casa vostra i de ser-ne amfitrions.

Associacionisme cultural de recerca, teixit cultural que s'escampa pel conjunt dels territoris de parla catalana, i que amb la seva acció contribueix no només a preservar el llegat sinó també a generar-ne de nou.

M. CARME JIMÉNEZ FERNÁNDEZ
DIRECTORA DE L'INSTITUT RAMON MUNTANER

Esteve Deu Baigual

És doctor en Història Moderna i Contemporània per la UAB. Es va incorporar com a professor a la mateixa universitat l'any 1976 i es va jubilar com a catedràtic d'escola universitària emèrit l'any 2020.

Va estar vinculat primer al departament d'Història Moderna i Contemporània i després al d'Economia i Història Econòmica. Va exercir docència a l'Escola de Formació del Professorat, l'Escola d'Estudis Empresarials, la Facultat de Lletres, la Facultat d'Economia i Empresa i al doctorat interuniversitari d'història econòmica UB-UAB. Va ser també professor convidat a l'IFRESI de la Universitat de Lille.

A la UAB va assumir també càrrecs de gestió, com a subdirector de l'Escola de Formació de Professorat, director de l'Escola d'Estudis Empresarials i vicerector de professorat.

En el camp de la recerca es va especialitzar en història industrial i de l'empresa i es va centrar, principalment, en estudis sobre la indústria tèxtil i la de construccions mecàniques i també en treballs sobre història local, centrats en Sabadell.

Ha participat en grups de recerca vinculats a universitats catalanes (UAB, UB i UPF) i de la resta de l'estat (Valladolid i Cantàbria).

Ha publicat diversos llibres i capítols de llibres i nombrosos articles en revistes especialitzades (*Revista de Historia Industrial*, *Investigaciones de Historia Económica*, *History of Technology*) i en altres de més generalistes com *Recerques* i la revista sabadellenca Arraona.

Així mateix, ha estat avaluador d'articles per a diverses revistes, en les quals ha publicat també algunes ressenyes.

Ha impartit nombrosos cursos i conferències i ha presentat comunicacions i ponències en congressos d'abast estatal i internacional.

És membre de la Fundació Bosch i Cardellach de Sabadell i ha format part també de diverses comissions locals de l'àmbit cultural de la mateixa ciutat.

Ha estat guardonat amb el premi «Floc de llana», que atorga el Gremi de Fabricants de Sabadell, i amb el premi «Recercat», concedit per l'Institut Ramon Muntaner.

Del teu període de formació, què en destacaries? Hi va haver algun element formatiu o teòric o algun mesatge personal que ja fes presagiar la teva dedicació a la història de la teva ciutat o bé es va produir un gir de guió que t'hi va portar?

Vaig formar part de la primera promoció de la Facultat de Lletres de la UAB, que va representar un aire nou en l'àmbit universitari català. Hi havia una combinació de professors joves, d'idees progressistes, i d'altres una mica més veterans, com Jordi Nadal i Josep Fontana, que esdevindrien mestres de tota una nova fornada d'historiadors. Érem molts pocs alumnes i la relació amb els professors era molt directa i estreta.

Vaig començar les primeres investigacions en el camp de la història social. Eren els darrers anys del franquisme i fer història del moviment obrer estava de moda; van influir en la tria d'aquest camp d'estudi els professors Josep Termes i Albert Balcells. Ho vaig fer estudiant el cas de Sabadell i vaig començar a treballar en l'arxiu històric de la ciutat, que contenia un volum important de documentació sobre el tema i el tenia molt a prop.

La teva especialització en recerca és més aviat cap a la història econòmica i quantitativa, però també has tingut una dedicació constant a la docència

i a la gestió acadèmica. Creus que els tres elements estan interrelacionats i que han afavorit la teva decantació vers l'estudi de l'entorn més proper o bé més aviat te'n desencaminaven?

Després d'estudiar la història social sabadellenca em vaig adonar que era difícil interpretar les relacions i els conflictes socials sense tenir un bon coneixement del context econòmic que els envoltava. Això em va portar a començar l'estudi de la història econòmica de Sabadell, cosa que volia dir, fonamentalment, el de la seva activitat productiva dominant, la indústria tèxtil. Aquest va ser el començament d'un camp de recerca que es va anar ampliant cap a espais superiors, el català, l'espanyol i l'europeu, i es va convertir en la meua especialització principal.

El canvi d'orientació en el camp de la recerca em va portar també a una nova ubicació a la universitat, en passar d'estar vinculat a l'àrea d'història contemporània a la d'història econòmica.

Diria que, evidentment, el canvi de departament va implicar nous reptes en la docència, i la implicació en la gestió acadèmica era una altra cosa, ja que a la universitat podies participar-hi o no per decisió personal.

En relació amb el meu interès per la història local i, en especial, per la ciutat de Sabadell i de la veïna Terras-

sa, que van formar un important districte industrial, hi ha hagut sempre una mena de debilitat.

Com valors la teva experiència en la gestió?

Em vaig oferir a fer gestió a la universitat perquè creia que formava part de les meves obligacions en un context d'autonomia universitària. No sé si va ser per pega, però sempre aquesta tasca va coincidir amb moments problemàtics, com la primera fase d'estabilització del professorat no numerari, conflictes interns entre departaments o retallades pressupostàries. La gestió a la universitat és força complexa, ja que hi ha molts regnes de taifes, capelletes dins d'aquests regnes i algunes persones que, essent treballadores d'una institució pública, es consideren amos. En els darrers anys un excés de burocratització va complicar encara més la gestió

La teva actuació com a investigador ha tingut diverses etapes i també hi destaca una participació internacional. Com explicaries de forma resumida la teva trajectòria o evolució com a investigador i els punts més sobresortints?

Molt aviat, com ja he dit, em vaig anar especialitzant en l'estudi de la història industrial i, dins d'aquesta, la del sector tèxtil. Vaig compartir aquesta experiència amb el company Josep M. Benaul, mort fa pocs anys, i ens vam convertir en un referent dels estudis sobre la indústria llanera espanyola. Això ens va portar a participar com a especialistes en aquest tema en diverses obres col·lectives d'història econòmica i va ser demanada la nostra participació en alguns congressos internacionals com a representants dels estudiosos de la indústria tèxtil espanyola.

A partir d'un primer estudi sobre el tema, que es va traduir en tesi doctoral, vaig anar ampliant l'estudi d'aspectes que havien quedat una mica coixos en aquesta primera fase de les investigacions i d'altres que hi tenien una relació tangencial. Així, per una banda, vaig aprofundir per exemple en el coneixement sobre el funcionament dels mercats de llanes i teixits i l'actuació d'algunes corporacions econòmiques vinculades a aquest sector industrial i, per l'altra, vaig fer incursions en la investigació de la indústria de construccions mecàniques, especialitzada en ma-

quinària tèxtil, i sobre les innovacions tecnològiques experimentades i la seva transferència en totes direccions.

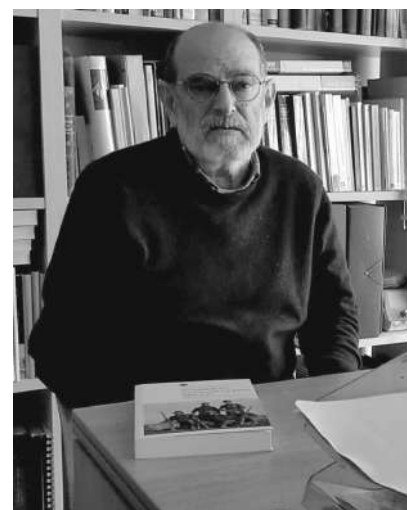
De la teva trajectòria de recerca emergeixen aspectes significatius de la història de la ciutat, en especial del seu passat industrial, que segurament, a més de ser degudament investigats, requereixen una adequada presentació a un públic ampli, una preservació dels elements patrimonials més rellevants com a espais de memòria. Creus que a Sabadell aquests elements han estat prou conservats i el visitant se'n pot fer càrrec?

En aquest apartat hi ha unes coses positives i unes altres de negatives. Una tasca important que vam emprendre en Josep M. Benaul i jo va ser la preservació d'arxius d'empreses sabadellenques de llarga trajectòria en el moment que moltes tancaven portes en un context de crisi generalitzada. Molts d'aquests arxius particulars van anar a parar a l'Arxiu Històric de Sabadell i aquest exemple fou imitat en altres localitats. Això ha comportat que molts arxius locals, comarcals i el mateix Arxiu Nacional de Catalunya disposin d'un nombre significatiu d'arxius d'empresa, a disposició dels investigadors. Constitueixen una font fonamental per als estudis industrials, donada la manca i qualitat d'algunes fonts de caràcter més general per a determinats períodes. Crec que en això vam reeixir. No es pot dir el mateix de la preservació del patrimoni industrial. En el cas de Sabadell, una part molt

important va ser destruït, en un context d'especulació urbanística i immobiliària, si es té en compte que molts dels vells edificis industrials estaven situats al centre de la ciutat. Queden en peu algunes xemeneies d'antics vapors, com a element simbòlic, i només uns quants edificis, als quals s'han donat altres usos, un cop rehabilitats, però que representen només una part molt petita del patrimoni preexistent. Aquest fenomen es pot fer extensible a altres localitats industrials catalanes.

Recentment has fet aportacions a la història del període de la República, la guerra civil i el franquisme. L'estudi d'aquest període t'ha ocupat onze anys. T'ha estat fàcil localitzar la documentació?

Quan em vaig jubilar, que tenia més temps lliure, vaig afrontar l'estudi sistemàtic de la Guerra Civil a Saba-

dell, un tema a l'estudi del qual només hi havia hagut algunes aproximacions per part d'Andreu Castells, una obra col·lectiva en motiu del cinquantè aniversari del seu començament i el catàleg d'una exposició commemorativa del setantè aniversari del seu final. Era una feina que estava per fer i intuïa que la recerca seria llarga.

La documentació dels arxius militars, que durant molts anys no es va poder consultar, va passar a ser accessible amb facilitat. No obstant això, aquest ingent volum de paper està molt malt ordenat, la qual cosa implica moltes hores de feina per obtenir un resultat a vegades minso i haver d'allargar la recerca més temps del desitjable.

D'aquests períodes, t'atreïen més els aspectes econòmics, la gestió governamental i les grans xifres, o bé més aviat les situacions de les persones concretes, les peripècies humanes i familiars, la repressió viscuda...?

He intentant fer un estudi global, que inclogués aspectes econòmics, socials i polítics, però posant molt l'èmfasi en una anàlisi sociològica amb informació de moltes persones per analitzar la complexitat d'un tema, que va més enllà de les visions globals amb un biaix molt marcat per concepcions ideològiques predeterminades. Aquest enfocament m'ha permès poder copsar els diferents matisos de gris més enllà de maniqueïsmes de blans i negres. He pogut analitzar comportaments i vivències personals que donen una imatge més fidel d'una realitat enormement complexa. Els testimonis personals extrets de sèries de correspondència, dietaris i memòries han estat cabdals per aprofundir en aquest darrer aspecte.

La teva aportació recent a la història de Llançà (Alt Empordà) —com a vila on residí habitualment en aquests moments— en aquest període que comentem t'ha permès de conèixer una realitat local en gran part diferent de la d'una ciutat com Sabadell. Quines diferències principals hi ha entre tots dos contextos pel que fa a les situacions viscudes en el període estudiat?

He pogut aplicar l'experiència de l'anàlisi sabadellenca a una població molt més petita i, en molts aspectes,

completament diferent. Però hi ha una sèrie de coincidències evidents, que foren comunes en moltes localitats. Òbviament, no és el mateix una ciutat industrial de dimensió important que un poble petit en el qual dominen activitats econòmiques del sector primari, com l'agricultura i la pesca; aquesta seria la principal diferència. N'hi ha d'altres de menors, però significatives, com fou l'impacte dels bombardejos feixistes sobre el cap de Creus des de molt aviat i l'impacte sobre la mobilitat de mercaderies i persones per la proximitat de la frontera. Molts altres aspectes de caràcter polític i social són coincidents: una correlació de forces polítiques clarament inclinada cap a l'esquerra, la repressió incontrolada a la rereguarda en els primers mesos de guerra amb un biaix també anticlerical, la incorporació de joves a les milícies antifeixistes en una proporció important, la fugida de la gent de dretes cap a França i l'entrada en territori controlat pels colpistes, l'impacte de la mobilització general per a l'exèrcit sobre les famílies i les seves rendes i les diferents formes de repressió sistemàtica que els vencedors van dur a terme en la postguerra.

Pel que fa a l'accés a les fonts documentals i a la seva naturalesa, a l'entorn investigador i a les eventuais relacions amb entitats de recerca (centres d'estudis), a les possibilitats de publicació, etc., què ens pots dir de l'experiència viscuda al Vallès Occidental i a l'Alt Empordà?

Fa molts anys que estic vinculat a la Fundació Bosch i Cardellach de Sabadell, que ha contribuït de manera

notable a la publicació d'estudis locals, com també han fet altres institucions sabadellenques, tant públiques com privades, que hi han col·laborat. També el darrer treball publicat sobre Llançà ha estat iniciativa de l'ajuntament local i ha comptat amb subvencions de la Diputació de Girona. A Llançà hi ha alguns estudiosos amateurs de la història local, però no ha cristal·litzat cap institució que els aplegui.

Estem segurs que la teva vocació investigadora es manté plenament en actiu. Quines són les teves ocupacions de recerca en aquest moment?

Estic tendint cap a una jubilació definitiva, ja que l'edat no perdona. Però hi ha una inèrcia de treball que encara perdura. Continua entusiasmant-me el treball de recerca i, mentre pugui, aniré fent coses, però amb més calma. Ara m'he posat a investigar l'impacte del turisme sobre Llançà, una localitat de la Costa Brava que, com altres, es va transformar de manera radical a partir de finals de la dècada de 1950 i de manera molt accelerada fins a mitjans de la dècada de 1970, quan va passar de ser un poble de pagesos i pescadors amb estiuers a ser un poble de turistes. S'han fet pocs treballs sobre aquest tema i hi puc aportar el meu gra de sorra. S'ha de tenir en compte que el sector turístic va ser un dels motors del «desarrollisme» espanyol en la dècada de 1960 i és encara un dels que més aporta al seu PIB.

NARCÍS FIGUERAS. CCEPC

GLÒRIA DALMAU.

FUNDACIÓ BOSCH I CARDELLACH

Carmen Agulló: la dignificació de l'ofici de mestra

Des que conec Carmen Agulló, i d'això ja fa un bon grapat d'anys, he sentit una gran estima i consideració per la seua persona i per la seua obra; per això li vaig confiar els pròlegs de dos llibres molt estimats per a mi: *Mestres de la impremta* i *L'escola moderna*. La seua generositat i captivadora mirada en les paraules que va transmetre en aquests textos m'omple d'orgull i de profund agraïment. I, ara, he de donar notícia de la seua persona en la concessió del premi Vicent Ventura, atorgat per la Universitat de València i que té tan ben merescut. I no sé si sabré estar a l'altura de les circumstàncies.

És una dona admirable per moltes i evidents raons, entre les quals cal anotar la constant lluita en favor de l'extensió de l'educació de les dones, els esforços en l'assoliment de la igualtat d'oportunitats entre totes les persones, la recuperació de la memòria democràtica i la reivindicació de l'ofici dels mestres. Són tots aspectes que ha desenvolupat en les classes de la Universitat com a professora titular de Teoria i Història de l'Educació i en nombrosos fòrums de conferències, debats i tertúlies.

Cartell de la XXV edició del premi de la Universitat de València Vicent Ventura

Cal també destacar la seua tenacitat a considerar l'ensenyament com a factor de canvi per transformar la societat, tal com assenyalava John Dewey. Per a ell l'educació és el principal factor de consolidació de la democràcia, pensament que ara, més que mai, haurem de defensar si volem una

Carmen Agulló intervenint en el lliurament del Premi Vicent Ventura

escola i una societat lliure i democràtica, en el sentit més ampli, lluny de censures, amenaces i prohibicions. En la recerca d'aquest ideal de Dewey que l'educació i la democràcia tenen una relació recíproca i convergent, Carmen ha treballat i investigat en molts i diversos camps al llarg de més de tres dècades, sempre com a pionera d'aquests àmbits investigats, amb una capacitat sorprenent i apassionant, amb la publicació de llibres que avui són un referent pedagògic i que han esdevingut textos canònics, clàssics.

Portades dels llibres *Escola i República. La Vall d'Albaida 1931-1939* i *Mestres Valencianes Republicanes*

Així, ha estudiat l'etapa republicana amb rigor i minuciositat; ha recuperat la història de l'educació en aquest complex període i ha defensat el paper fonamental de l'escola pública per modificar la societat, fruit del qual són *Escola i República: la Vall d'Albaida, 1931-1939*, *Una escola rural republicana* o *Mestres valencianes republicanes*. D'aquesta etapa és la seua participació en la pel·lícula *Las maestras de la República*, dirigida per Pilar Pérez Solano, en 2003, i guanyadora del premi Goya a la millor pel·lícula documental i que va servir per visibilitzar el paper d'aquestes mestres lluitadores.

La dictadura, que algunes persones volen avui negar sota el nom de franquisme, ha estat l'altre període històric en què s'ha endinsat de forma científica i valenta en un llibre molt citat i referenciat, *Maestros valencianos bajo el franquismo: la depuración del magisterio, 1939-1944*, coescrit amb José Manuel Fernández Soria. Desvetlla la trajectòria de tants mestres que patiren una brutal repressió, sense deixar d'analitzar el canvi de paradigma de la dona, que la dictadura marginà, en contra de les aportacions i transformacions de la República en *La educación de la mujer durante el franquismo y su evolución en Valencia (1951-1970)*.

Portades dels llibres *Maestros valencianos bajo el franquismo* i *Mestres de mestres*

La renovació pedagògica al País Valencià, coescrit amb Alejandro Mayor-domo, és un sorprenent i perspicaç recorregut per la història de tants i tants mestres capdavaners en la reforma educativa, a més d'un inventari d'iniciatives renovadores.

Carmen Agulló ha estat capdavantera en la reivindicació de l'ofici d'ensenyar en el complet *Mestres de mestres. 150 anys de formació de mestres valencianes*, coescrit amb la seua eficaç i estimada col·laboradora Blanca Juan Agulló. És una obra que caldria qualificar d'extraordinària pel que té d'exhaustiva i es-

gotadora investigació, perquè no deixa cap buit ni hi ha cap oblit en la història de l'Escola Normal de València: 150 anys fins al moment actual, convertida en flamant Facultat de Magisteri. En aquest enciclopèdic estudi de l'evolució de la Normal de València cal posar en valor el paper avesat que tingueren les mestres de mestres. I, evidentment, el de milers de dones que cursaren la carrera per exercir el digne ofici de mestra.

Un altre tret distintiu de la seua tasca investigadora, coherent amb tota la producció anterior, és la necessitat de relacionar canvi pedagògic i incorporació plena de la llengua pròpia dels valencians a l'ensenyament. Així *València a l'escola: memòria i testimoni*, coescrit amb Batiste Malonda, mestre freinetista pioner en l'ensenyança en valencià, i *Les cooperatives d'ensenyament al País Valencià i la renovació pedagògica (1968-1976)*, elaborat amb Andrés Payà, són dos exemples significatius de l'obligat binomi escola i llengua pròpia.

Destacat esforç en la recuperació de la nostra memòria col·lectiva és el dedicat a les mestres valencianes compromeses que tant van lluitar per construir el nostre País valencià i la seua educació, i que Carmen ens va ensenyar a dignificar i a comprendre, com ara: Amparo Navarro, Guillermina Medrano, Enriqueta Agut, Antonia Maymón, Marina Fiol, Carmen Valero o Carme Miquel, entre tantes i tan estimades mestres imprescindibles.

Portada el llibre *Les cooperatives d'ensenyament al País Valencià i la renovació pedagògica (1968-1976)*

És llarga la llista de la seua dedicació incansable i compromís insubornable en la tasca d'organitzar i teixir entitats i associacions del nostre territori lingüístic, i sols la seua família (Ramon, Blanca i la seua germana) saben el temps i l'esforç titànic que hi ha al darrere. Entre aquestes entitats sols n'esmentaré dues per la seua significació: l'Institut d'Estudis de la Vall d'Albaida, del qual va ser la primera presidenta i

fundadora, i la Societat d'Història de l'Educació dels Països de Llengua Catalana, filial de l'Institut d'Estudis Catalans, on ocupa actualment la responsabilitat de ser la presidenta. Tothom sap el que representen totes dues institucions en aquest moment de profunda agressió a la nostra llengua, cultura i societat.

Gràcies, Carmen Agulló, per aquest compromís admirable, vitalitzador i constructiu que ens has regalat al llarg d'aquests darrers trenta anys i que assenyala allò que escrivia la nostra admirada Élise Freinet: «Una educació que allibera sense descans l'alegria creadora, una educació on la mà que executa està contínuament exaltant l'esperit que pensa, que llança un raig continu de joia, una educació de l'eficàcia, només pot conduir al mestratge». **Gràcies pel teu mestratge, Carme.**

ALFRED RAMOS

Carmen Agulló amb altres persones al pati de la Nau de la Universitat de València el dia del lliurament del Premi Vicent Ventura

A M. Carmen Agulló, dona de la Vall Blanca

L'Institut d'Estudis de la Vall d'Albaida va començar a caminar el 1997 de la mà de M. Carmen Agulló Díaz com a presidenta de la institució. I això ja és una pista de la seua incidència en la societat: la primera presidència és femenina, no només per la justa reivindicació del paper de la dona en la cultura, sinó perquè com a professional n'és l'evidència indiscutible.

Si ara, al cap dels anys, ens podem atribuir un cert valor de referència en la preservació, difusió i promoció de la cul-

tura i la investigació a la comarca és a partir d'una base sòlida que ella va assentar gràcies a l'impuls i la dedicació que en els primers moments hi va invertir. Ara resulta essencial, en un moment de turbulències i dificultats.

M. Carmen Agulló ha afegit al seu quefer docent, investigador i divulgador el compromís amb la terra on ha desenvolupat el seu projecte de vida, caracteritzada per l'accessibilitat, la voluntat integradora, el caràcter diligent, la tenacitat i la tolerància. També per la persistència i emprenedoria que han permés de recuperar el llegat femení en molts àmbits del coneixement, la ciència, la cultura i l'ensenyament. No sempre, però sobretot, des d'un vessant pròxim a la seua i nostra comarca. La condició de dona gallega i valenciana arrelada a les tradicions ha fet

que la defensa de la llengua siga un eix fonamental de la seua trajectòria personal i professional.

Les persones que la coneixem i hem tingut l'oportunitat de treballar amb ella sabem que és una dona implicada i incansable en la seua actitud militant en la defensa dels valors democràtics i feministes que l'ha feta ser reconeguda a tot el territori de llengua catalana, especialment en l'àmbit universitari.

Acabe a casa, torne a la Vall d'Albaida, amb paraules seues que dibuixen i descriuen les dones com a «constructores d'una Vall Blanca, doblement femenina, plural i diversa». Aquesta seria, si calguera fer-la, la síntesi d'un impuls vital que no ha sabut tindre límits territorials.

INSTITUT D'ESTUDIS DE LA VALL D'ALBAIDA

La Fitxa de Primers Tractaments, la proposta per descriure i classificar els documents de les entitats culturals de Catalunya

El Departament de Cultura, a través de la Direcció General de Cultura Popular i Associacionisme i la Direcció General del Patrimoni Cultural, va endegar a finals de l'any 2018 un ambiciós projecte per promoure la protecció, el tractament i la difusió dels fons documentals de les associacions vinculades a la cultura popular a Catalunya i la manera d'accedir-hi. Una primera acció va ser elaborar una diagnosi que va comptar amb la participació d'uns 400 centres d'estudis i associacions de dansa, bestiar i diables, música, corals, festes populars, etc. Es va constatar que el 23% de les associacions enquestades tenien documentació anterior a 1918, la qual cosa requereix una anàlisi important per impacte en la conservació, el tractament, l'accés i la difusió, ja que formen part del patrimoni documental català. Una primera dada preocupant va ser que el 60% de les associacions no tenia cap persona encarregada de l'arxiu i només el 14% disposava d'un professional (arxiver qualificat) encarregat de l'arxiu. Respecte als suports documentals, aspecte crític per garantir la conservació, la diversitat era molt alta (audiovisuals, cartells, plànols, fotografies, partitures, pergamins, plaques de vidre, revistes, enregistraments sonors i documents electrònics) i les mesures de conservació molt poc adequades, de forma general, ja que només el 6% de les associacions valorava com a molt adequades les seves instal·lacions.

Per tant, i amb l'objectiu de millorar la situació, es van establir uns objectius estratègics que finalment es van concretar en les següents mesures a curt i mitjà termini:

- **Elaborar un protocol de suport als arxius d'entitats i associacions culturals.** Aquest protocol es va publicar l'octubre de 2020 i és una eina molt valuosa per facilitar la conservació i el tractament dels arxius de les entitats culturals.
- **Promoure la formació dels membres de les entitats culturals** que gestionen o intervien en l'arxiu de la pròpia entitat. Aquesta va ser una línia de treball que l'Institut Ramon Muntaner (IRMU) va incorporar en l'oferta formativa l'any 2022 i que dura fins l'actualitat. Durant aquests anys s'han fet diferents tallers i el proper serà al setembre a la Pobla de Segur. Els imparteixen professionals de l'arxivística amb bons coneixements dels fons d'associacions culturals.
- **Compartir una base de dades** que faciliti la gestió de l'arxiu de les entitats culturals. A continuació us detallarem els aspectes més rellevants d'aquesta base de dades.

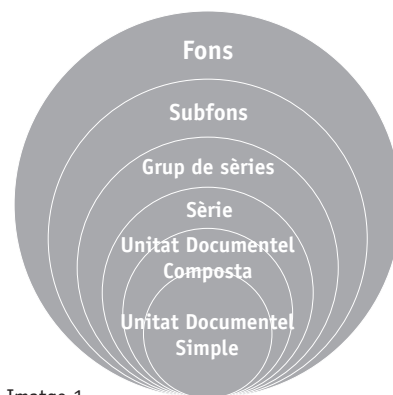
Els arxius utilitzen programari específic per a la gestió integral de la documentació i informació que custodien. Aquests programaris faciliten la descripció i classificació dels fons i documents a través de bases de dades.

En el cas del Departament de Cultura, es disposa del programari de Gestió Integral d'Arxius Comarcals (GIAC), que permet a les associacions treballar amb bases de dades senzilles i gratuïtes, les quals faciliten la descripció dels fons i documents a qualsevol entitat. D'aquesta manera, una vegada ingressats a un

arxiu comarcal, aquests fons i documents poden estar disponibles a través del portal web [Arxius en Línia](#).

El GIAC utilitza una base de dades, en *Microsoft Access*, denominada Fitxa de Primers Tractaments (PRITRA), que permet fer una descripció arxivística bàsica per tal de garantir una identificació correcta de la documentació i recuperació de la informació. Aquesta fitxa de primers tractaments es pot demanar a l'IRMU mitjançant un canal habilitat al seu web. Per tal de disposar d'una PRITRA, el representant legal de cada entitat haurà de signar i trametre al mateix IRMU un document de cessió de dades en el qual s'exposen les condicions d'ús d'aquesta base de dades.

La PRITRA té com a finalitat facilitar la descripció i classificació de fons documentals sense necessitat de disposar de connexió a Internet o del programa homologat GIAC (només es requereix *Microsoft Access*). Atesa aquesta finalitat cal abans determinar què és descriure i classificar.

Imatge 1

Fitxa_unitats_amb_nivells

Codi Procedència:
 00200000000000000000 ▼ Centre d'Estudis Locals del Pla d'Urgell

Codi Classificació:
 0000000000000000 ▼ Gestió econòmica

0200000000000000 ▼ Gestió econòmica

- 0201000000000000 Patrimoni
- 0201010000000000 Títols de propietat
- 0201020000000000 Inventaris
- 0201030000000000 Compres i vendes de béns patrimonials
- 0201040000000000 Béns rebuts o alienats
- 0201050000000000 Contractes
- 0201060000000000 Arrendaments
- 0202000000000000 Compatibilitat
- 0202010000000000 Pressupostos
- 0202020000000000 Comples
- 0202020100000000 Ingressos
- 0202020200000000 Despeses
- 0202030000000000 Endeutament
- 0300000000000000 Vida associativa
- 0301000000000000 Actes propis o en col·laboració periòdics

Imatge 2

- **Nivell de codi:** informar del codi de classificació a partir d'un desplegable (imatge 2).
- **Títol:** breu resum del contingut del document a partir del qual hom pugui recuperar la informació a partir d'una cerca per paraula. El títol ha de ser d'una extensió de 254 com a màxim; per tant, cal dur a terme un exercici de síntesi important. Tanmateix, qualsevol informació addicional es pot introduir en el camp opcional **Descripció**.
- **Any inici:** l'any més antic relacionat amb el contingut o finalitat del document.

- [illegible]

Imatge 3

Per altra banda, a l'hora d'introduir dades a la PRITRA podem trobar altres camps que, tot i no ser obligatoris, poden arribar a ésser útils per a l'entitat cultural, mostrats en groc en la imatge que són:

Codi Procedència:	
1020000000000000	Centre d'Estudis Locals del Pla d'Urgell
0010000000000000	Centre d'Estudis Locals de Molesusa
0020000000000000	Centre d'Estudis Locals del Pla d'Urgell

Image 4

- lleixa, capsa i ordre dins de la capsa), però si es tracta d'un arxiu de dimensions petites es podria descriure només amb la quarta cel·la, és a dir, la capsa.

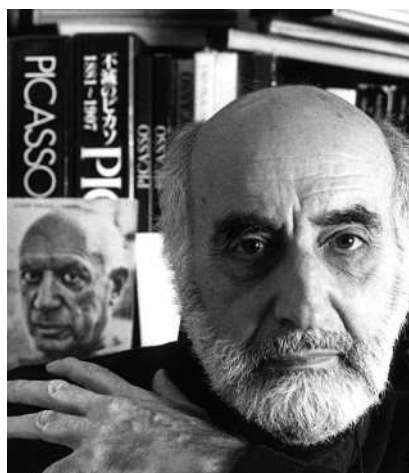
- El programari que es cedeix a les entitats culturals del país per millorar la gestió dels arxius de les associacions culturals del país és exactament el mateix mètode que utilitza la Xarxa d'Arxius Comarcals per transferir dades dins i fora del seu sistema informàtic. Amb aquesta acció la Direcció General de Patrimoni Cultural té la voluntat d'aplanar el camí cap a la preservació a llarg termini de la vida associativa i cultural del país, ja que és mitjançant la descripció, la classificació i l'ordenació com la societat pot assegurar l'accés al coneixement i la seva transmissió a les generacions futures.

ALAN CAPELLADES,
RESPONSABLE DE PRESERVACIÓ DIGITAL I TECNOLOGIA
DE LA XARXA D'ARXIS COMARCALS DE CATALUNYA

ERIC COBO VARRI,
CAP DEL SERVEI DE COORDINACIÓ DE LA XARXA
D'ARXIS COMARCALS DE CATALUNYA

La Fundació Palau. Un museu singular

La Fundació Palau va obrir les portes el maig del 2003 després que Josep Palau i Fabre (1917-2008), el fundador, passés un llarg periple de quinze anys intentant trobar un espai que l'acollís a ell i a tota la seva col·lecció d'art i també al seu fons documental. Estem parlant d'una col·lecció, a dia d'avui, amb més de 1.200 peces, amb obra d'artistes catalans del segle XX que van des de Joaquim Torres-Garcia fins a Perejaume i Miquel Barceló i que també inclou més de 60 peces de Picasso que ens permeten tenir una visió de l'evolució de l'artista malagueny des dels seus treballs a Llotja fins als darrers gravats i peces de ceràmica. Pel que fa al fons documental i a la biblioteca, tenim més de 35.000 documents registrats que inclouen fotografies, correspondència, reculls de premsa, esborranys de la seva obra, fitxes de treball, postals, etc., i 16.000 volums que inclouen des de l'obra de Palau i Fabre fins a col·leccions de revistes, de literatura en diverses llengües, de teatre, de llibres d'artista i una gran col·lecció de més de 1.700 llibres sobre Picasso. Palau explica la creació d'aquesta fundació i el fet d'instal·lar-la a Caldes d'Estrac, amb aquestes paraules: «Durant molts anys, quan el tren, per anar o venir de Barcelona a la frontera francesa, s'aturava a Caldes d'Estrac, la meva estranyesa i decepció eren inevitables.

Retrat de Palau i Fabre fet per J. Corominas-Salom

El tren quedava —i queda— encaixonat per totes bandes. Al principi jo creia que la mala sort m'havia situat en el pitjor vagó, després vaig poder constatar que la visió era la mateixa des de tots els vagons. No podia ser que Joan Maragall estigués en un poble tan encaixonat! Aquesta fou la primera reflexió que em va fer deixondir. El poble havia de tenir altres aspectes, altres perspectives molt més plaents i molt més engrescadores. Per força. No fou sinó fa dos anys i mig, el setembre o l'octubre del 2000, que em vaig decidir a explorar Caldes. Amb Àlicia, la meua companya, la vàrem recórrer de baix a dalt, pujant per unes escales que em semblaven inacabables i baixant per l'altra banda de la Riera. El que jo no sospitava, quan baixava per la Riera, és que passava per davant mateix de la casa que acolliria la meua Fundació, que jo encara buscava

on situar. Fou gràcies a la intervenció de Josep Montanyès que tot es transformà. Em presentà —encara que jo ja el coneixia una mica— el president Manuel Royes i, després, l'alcalde Joan Rangel, i així començava el que aviat serà un somni fet realitat». ¹ Dit i fet, en poc més d'un parell d'anys des d'aquella primera visita, la Fundació Palau estava en marxa i la població de Caldes d'Estrac disposaria d'un centre cultural potent amb un fons picassià exposat permanentment. La Fundació, des de la creació, ha tingut cinc directors: Eduard Vallès, Josep Sampera, Pere Almeda, Maria Choya i Anna Maluquer.

La Fundació Palau a vegades s'esmenta com a Fundació Palau i Fabre, però Palau va voler deixar només el primer cognom per també contribuir al record del seu pare, Josep Palau Oller; tal com el mateix Palau explicava, essent

Exposicions permanents. Sala "Un pare pintor, un fill poeta". Fotografia Dani Rovira

Exposicions permanents. Sala "Un pare pintor, un fill poeta". Fotografia Dani Rovira

¹ JOSEP PALAU I FABRE, 2003. Text publicat a l'opuscle editat per la Fundació Palau amb motiu dels seus 90 anys, el 2007.

el pare pintor i amb la seva relació amb altres pintors li havia despertat el gust per l'art i pels artistes. Palau i Fabre va escollir, però, el camí de la poesia, de l'assaig, del teatre i dels contes. Per tant, la Fundació és un centre d'art però també un centre de poesia i això ens fa singulars tant des del punt de vista dels museus com del de les fundacions o cases museu d'escriptors.

La Fundació disposa de dues sales permanents: «Un pare pintor, un fill poeta», que mostra la col·lecció iniciada pel pare amb obres dels que foren els seus coetanis i amics, com ara Josep Mompou, Pablo Gargallo, Nicolau Borrell, Joan Rebull o Nonell i també els artistes que Palau va conèixer i que ampliaren aquesta col·lecció fins a la seva mort, amb artistes com Tàpies, Guinovart, Miró, Joan Ponç, Perejaume i Barceló, entre d'altres.

La segona sala permanent és la dedicada a l'obra de Picasso i s'anomena «Estimat Picasso», fent referència a

un dels més de vint llibres que Palau i Fabre dedicà al geni malagueny i en els quals narrava tots els encontres amb Picasso a París i posteriorment a Notre Dâme de Vie, a Mougins (Costa Blava), on Picasso passà els darrers anys de la seva vida. Hi ha exposada l'obra que Palau anà adquirint i també la que el mateix Picasso li regalà, i també s'hi mostren tots els records, dedicatòries i altres documents que donen fe del vincle que els uní.

Tenim dues sales més d'exposicions temporals. L'una és a peu pla i l'anomenem Sala Antoni Artigues, poeta que va promoure Josep Palau i Fabre com a Doctor Honoris Causa per la Universitat de les Illes Balears el 2005. Artigues fou professor de Filologia Catalana en aquesta universitat i un gran amic i admirador de Palau i Fabre. És una sala on es fan exposicions de més curta durada, on es promouen artistes emergents i locals, i també s'hi organitza, des de fa vuit anys, l'exposició Petits Grans Ar-

tistes juntament amb l'Escola Sagrada Família de Caldes.

L'altra sala temporal ocupa dues plantes i s'hi ha realitzat exposicions de tota mena, però en la mesura possible s'hi intenta vincular l'art i la poesia. Palau va començar exposant-hi obra d'Ismael Smith, en aquell moment un artista oblidat, o de Joan Palet, un altre artista que va voler reivindicar.

Pel que fa a la poesia i la literatura, ja des dels inicis de la fundació Josep Palau i Fabre organitzava unes nits de música i poesia a l'estiu que s'anà transformant, amb els anys, en l'actual festival Poesia i +, que es fa a la seu de la Fundació però que també s'ha estès per altres municipis de la comarca.

Tota aquesta activitat museogràfica i poètica es complementa durant tot l'any amb el cicle Els Dijous a la Palau, que incorpora xerrades sobre filosofia, art, projeccions de cinema i lectures en veu alta. També acollim presentacions de llibres i actes organitzats per altres entitats locals, amb la voluntat que la població de Caldes senti com a seva aquesta fundació, ja que Palau i Fabre hi llegà tot el que tenia per al gaudi dels veïns però també de tot el país. Trobareu més informació sobre Josep Palau i Fabre, la fundació i les activitats que duem a terme a la web www.fundaciopalau.cat.

ANNA MALUQUER
DIRECTORA

Exposicions permanents. Sala "Estimat Picasso". Fotografia Dani Rovira

Exposicions permanents. Sala "Estimat Picasso". Fotografia Dani Rovira

Diversos autors. *Moments delicats en la sobirania d'Andorra. Homenatge a Antoni Fiter i Rossell* (Papers de recerca històrica, 11). Andorra la Vella: Societat Andorrana de Ciències, 2023, 371p. ISBN 978-99920-61-71-8

Tot i que Andorra no ha patit directament gairebé cap guerra des de la

signatura dels Pactes de 1278, a causa de les seves dimensions i la seva situació al Pirineu, no sempre ha tingut assegurada la seva supervivència. Fins a l'aprovació en referèndum de la Constitució el 1993, la sobirania del país depenia dels Coprínceps.

El llibre conté vuit articles de diferents autors sobre diversos moments de perill entre el segle XIV i el segle XX. També inclou l'esborrany per a l'acord d'union que va signar el Cap de Govern, Òscar Ribas i Reig, entre Andorra i la Comunitat Econòmica Europea, negociat pel seu predecessor, el Cap de Govern, Josep Pintat i Solans.

Per la seva transcendència per a la supervivència del Principat d'Andorra, s'inclou un dossier de 14 articles sobre l'obra del Bisbe Simeó de Guinda i Apeztegui, que va ser Copríncep entre 1714 i 1737, just després de la guerra de Successió.

També s'inclou un homenatge a An-

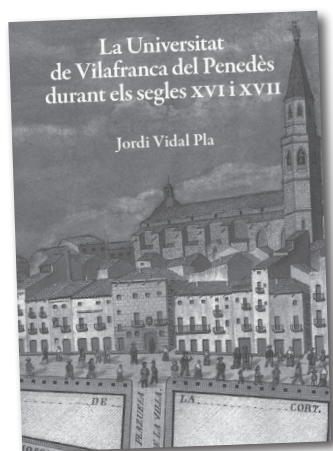
toni Fiter i Rossell, que va ser veguer episcopal i va escriure l'obra *Manual Digest de les Valls Neutres d'Andorra*, en què va concretar per primera vegada el relat de l'andorranitat, que fou cabdal per defensar la sobirania andorrana i va acabar d'escriure el 1748, poc abans de la seva mort el 28 d'octubre. Una comparació entre les màximes de vuit edicions de l'obra, una bibliografia i un recull de dibuixos al·legòrics de les cinquanta-cinc màximes completen l'homenatge.

Finalment, com és habitual, una secció miscel·lània amb sis articles sobre temes diversos: l'Andorra basconica, la construcció de la catedral d'Urgell, les esglésies i les campanes d'Encamp, la filatèlia, la protecció jurídica de la protecció animal i l'autoblanqueig.

El volum mostra la fragilitat, però també la pervivència del Principat d'Andorra.

ÀNGELS MACH

SOCIETAT ANDORRANA DE LES CIÈNCIES

Jordi Vidal Pla. *La Universitat de Vilafranca del Penedès durant els segles XVI i XVII*. Vilafranca del Penedès: Institut d'Estudis Penedesencs, 2023, 219 p. ISBN 978-84-15017-53-0

Jordi Vidal Pla presenta una obra detallada sobre la Universitat de Vilafranca del Penedès, una institució municipal que

va representar els interessos dels vilafranquins fins a principis del segle XVIII. Vidal examina la trajectòria d'aquesta institució, subratllant esdeveniments clau com la introducció del sistema d'insaculació durant el regnat de Ferran II o l'entrada de la noblesa a partir dels anys 1630.

La Universitat gestionava àmbits diversos com el comerç, les obres públiques, l'educació i la beneficència, però sempre sota les ordres del batlle. Els jurats supervisaven la remodelació dels edificis, administraven les pensions de censals i regulaven els mercats setmanals i fires periòdiques. El llibre també aborda els càrrecs tècnics que facilitaven el funcionament diari de la Universitat. Destaca el Clavari, encarregat de les finances, i els dos obrers responsables de les obres públiques. Uns altres càrrecs importants eren els dels mostassafs, que controlaven els pesos dels productes, la seva qualitat i els seus preus, reflectint la capacitat del govern municipal per intervenir en l'eco-

nomia local. La Universitat va ser desmantellada després de la victòria borbònica i l'aplicació del Decret de Nova Planta (1716), que va posar fi a més de quatre segles de govern municipal autònom.

En resum, aquest llibre proporciona una anàlisi profunda d'un aspecte poc estudiat de la història de Vilafranca del Penedès, convertint-se així en una obra essencial per comprendre el govern municipal, les seves funcions i els seus membres. Jordi Vidal demostra un profund coneixement de l'època i de la institució, consolidant la seva trajectòria com a expert en la història de Vilafranca i en l'Època Moderna. Finalment, cal destacar que aquest volum és el número 232 de la col·lecció de l'Institut d'Estudis Penedesencs, que continua reafirmant el seu compromís amb la recerca històrica i el territori del Penedès.

CARLOS MORUNO
ISOCAC-URV

Diversos autors. *ERA revista cerdana de recerca*. Núm. 5. Puigcerdà: Grup de Recerca de Cerdanya, Arxiu Comarcal de la Cerdanya, Edicions Salòria, 2023. [Actes de les V jornades d'Estudis Comarcals de Cerdanya]. 335p. ISBN 978-84-127445-2-1.

L'ERA, revista cerdana de recerca és la publicació que recull les comunicacions presentades a les Jornades d'Estudis Comarcals de Cerdanya que organitzem cada dos anys el Grup de Recerca de Cerdanya, l'Arxiu Comarcal de la Cerdanya i el Consell Comarcal de la Cerdanya. Amb aquest

cinquè número de la revista tanquem un cicle de gairebé deu anys de Jornades d'Estudis Comarcals. Des del 2015 han aparegut cinc números on s'han publicat un total de 104 articles, principalment sobre història, arqueologia i patrimoni de la Cerdanya.

L'aportació de l'ERA al coneixement de la nostra comarca és evident, però cal afegir-hi l'espai de relació i coneixences que implica la celebració biennal de les Jornades. Any rere any hem anat sumant col·laboradors i participants. Creiem que tant les Jornades com la revista incenti-

ven la recerca creant un espai per a compartir-la, sobretot per a aquelles persones que, lluny dels àmbits acadèmics, fan una feina d'altíssim valor.

La passada tardor vam celebrar les V Jornades d'Estudis Comarcals de Cerdanya al Museu Cerdà de Puigcerdà. S'hi van presentar 23 comunicacions, de les quals 22 són publicades aquí. Les temàtiques dels articles són molt diverses. N'hi ha d'història medieval i contemporània, d'arqueologia d'època

prehistòrica i antiga, i sobre patrimoni artístic i lingüístic. Volgudament no hem determinat mai una temàtica concreta per a les Jornades. Per una banda perquè som un territori petit en el qual no hi ha prou gruix de recerca per delimitar-hi camps. I per altra, perquè tant les persones que assisteixen a les Jornades, com aquelles que llegiran la revista, les interessa el coneixement sobre la Cerdanya en general. Creiem que aquesta miscel·lània ens permet

fer arribar la recerca a un públic més ampli. Cal puntualitzar que el nostre àmbit territorial de recerca és la Cerdanya entesa com un espai natural i cultural per sobre de les delimitacions territorials que ens parteixen.

EROLA SIMON LLEIXÀ

DIRECTORA DE L'ARXIU COMARCAL DE LA CERDANYA I COORDINADORA DE LA REVISTA *ERA*.

Quaderns de la Selva, 37 (2023), 286 p. [Centre d'Estudis Selvatans] ISSN 1130-1708

El núm. 35 de la revista del Centre d'Estudis Selvatans *Quaderns de la Selva*

va aparèixer el novembre de 2023 i al llarg de 2024 es presenta a diverses poblacions a fi de donar a conèixer a un públic ampli els seus continguts. En la secció Estudis inclou quatre articles: "Dames de Montsoriu: Ermessenda i Timbor. Política i poder en mans de dones a l'època medieval", original de Gemma Font i Sandra Pujadas (del Museu Etnològic del Montseny); "L'esclat de la Guerra dels Segadors a la Selva. La crema i destrucció de Riudarenes i Santa Coloma de Farners segons el procés notarial del bisbe Gregori Parcero de 1640", de l'historiador Xavier Solà, que acaba de publicar una monografia sobre els mateixos fets que va obtenir la Beca Eiximenis i on explota i estudia la mateixa font documental; "Les muralles de Tossa, fil d'Ariadna de la imatge turística de la vila (1801-1936)", de la historiadora de l'art Rosa M. Gil Tort (UdG), directora de la col·lecció *Quaderns de la Revista de Girona*; i "Mestres itinerants i escoles rurals a la vall d'Àrbúcies (fi s. XIX - primers anys 80, s. XX)", aportació de l'historiador de

l'educació Jordi Pujadas sobre un tema molt poc estudiat. La secció de Notes i aportacions reuneix treballs sobre Can Bernadí (antic mas Ballester) de Caldes de Malavella (M. Martínez), sobre l'arribada de l'esport a la Selva (J. Busquets), sobre el procés urbanitzador a Sta. Coloma de Farners els segles XVII-XIX (J. Cubarsi), sobre l'expedició cartogràfica de J. Serra el 1890 al Montseny (O. Farrerons) i sobre l'obra del poeta C. Fages de Climent i l'Estany de Sils (N. Figueras). Igualment el volum conté una secció dedicada a patrimoni documental (el fons Llobet, s. XIV-XXI, acabat d'ingressar a l'Arxiu Comarcal de la Selva, a càrrec de S. Torrent i A. Morente) i les habituals de crònica (els treballs de recerca de batxillerat a la comarca els curs 2022-2023 i la trobada de centres gironins 2023 celebrada a la Celler de Ter), de ressenyes i bibliografia comarcal i d'informacions del centre.

NARCÍS FIGUERAS

DIRECTOR DE QUADERNS DE LA SELVA

Montse CARALT I SAGALÉS. *La revista Inquietud (1955-1966). Literatura i art en el context sociocultural de mitjan segle XX* (Sèrie Monografies, 36). Vic: Patronat d'Estudis Osonencs, 2023, 370 p. ISBN 978-84-945520-8-3

El llibre de Caralt, fruit de la seva tesi doctoral, és una història de com es pot generar una cultura a partir

d'uns quants homes (i de ben poques dones). Com es pot generar: vull dir com es recús (després del cop del primer franquisme, i amb la ferida encara oberta) aquesta cultura, des de tots els àmbits, reprenent i recuperant grups iniciats anteriorment i sent punt de partida de projectes intel·lectuals futurs.

És interessant veure com, a partir de la revista *Inquietud*, diversos nuclis literaris i artístics es relacionen entre ells, es configuren i evolucionen. Un dels objectius de fons de Caralt és mostrar com el projecte es construeix a partir de la consciència de vertebració, representació i autoexplicació d'un grup de gent que té molt clars els contextos culturals de què participa, el primer dels quals és la seva tradició humana, humanística i artística immediata, del lloc. Veiem com el pinyol de la revista és, sens dubte, la cultura que es genera a Vic i a Osona, sobretot, amb el nucli artístic que deriva del grup «Els 8» i el nucli literari que deriva del grup de seminaristes que va publicar *Estudi-*

ants de Vic, 1951; amb tot, el marc d'acció i de pensament sempre funciona en dos nivells més: el català i l'europeu-occidental. Aquests tres marcs d'acció i de pensament són presentíssims des del primer fins a l'últim número de la revista; el canvi del subtítol del llibre respecte de la tesi (de «Una revista cultural sota el franquisme» a «Literatura i art en el context sociocultural de mitjan segle xx») ho confirma, i posa l'accent en la part de *creació* i no en la de *resistència* —que hi és, esclar—, però una de les coses que vol deixar clara el llibre és que aquesta resistència sempre és generativa.

Caralt perfila i ordena perfectament el moviment sociocultural d'una de les ciutats mitjanes dels Països Catalans i reesitua una revista fins fa poc mal coneguda —i els seus redactors— entre els agents aglutinadors més importants dels anys 50 o 60 als Països Catalans.

JAUME COLL MARINÉ

PATRONAT D'ESTUDIS OSONENCs

novetats bibliogràfiques

Aina Trias-Verbeeck (Ed.). *Josep Miquel Vidal. Estudis d'història de la ciència*. (Capcer, 36). Maó: Institut Menorquí d'Estudis, 2023, 723 p. ISBN 978-84-15291-95-4

Arnau Barquer i Cerdà. *Visch de mon treball i seguint los amos. Francesos i treballadors a la Catalunya de mas (bisbat de Girona, ss. XVI-XVII)*. Col·lecció Estudis; 23. Girona: Associació d'Història Rural, Universitat de Girona, Documenta Universitària, 2023. 266 p. ISBN 978-84-9984-660-6

Diversos autors. *Aguaitis. Revista d'investigació i assaig*. Núm. 46. Ondara: Instituts d'Estudis Comarcals de la Marina Alta, 2023, 186 p.. ISSN 0214-2619

Diversos autors. *Annals*. Núm. 54. Figueres: Institut d'Estudis Empordanesos, 2023. 361 p. ISSN 1136-0267

Diversos autors. *Annals*. 3021-2022. Ripoll: Centre d'Estudis Comarcals del Ripollès, 2023. 159 p. ISSN 1137-0378

Diversos autors. *Aplec de treballs*. Núm. 41. Montblanc: Centre d'Estudis de la Conca de Barberà, 2023. 278 p. ISSN 0211-9722

Diversos autors. *Bastida. Publicació de la Federació d'Instituts d'Estudis del País Valencià*. Núm. 8. Alaquàs: Federació d'Instituts d'Estudis del País Valencia, 2023. 32 p. ISSN 2659-7691

Diversos autors. *Bissocium. Revista d'Història del Bon Pastor i de Baró de Viver*. Núm. 1. Barcelona: Centre d'Estudis – Arxiu Vilabesòs, 2024. 52 p. ISSN 2938-4710

Diversos autors. *Butlletí*. Núm. 87. Rubí: Centre d'Estudis Rubinencs / Grup de Col·laboradors Museu de Rubí, 2023. 48 p. ISSN 1130-8125

Diversos autors. *Cooperació Catalana*. Núm. 483. Barcelona: Fundació Roca Galès, 2024. 28 p. ISSN 1133-8415

Diversos autors. *Cooperació Catalana*. Núm. 484. Barcelona: Fundació Roca Galès, 2024. 28 p. ISSN 1133-8415

Diversos autors. *Cooperació Catalana*. Núm. 485. Barcelona: Fundació Roca Galès, 2024. 28 p. ISSN 1133-8415

Diversos autors. *Cooperació Catalana*. Núm. 486. Barcelona: Fundació Roca Galès, 2024. 28 p. ISSN 1133-8415

Diversos autors. *Dovella. Revista cultural de la Catalunya Central*. Núm. 138. Manresa: Centre d'Estudis del Bages, 2024. 56 p. ISSN 0214-2430

Diversos autors. *El Brogit del Montserrat*. Núm. 494. Castellbell i el Vilar: Col·lectiu El Brogit, 2024. 84 p. DL B-2699-1980 Diversos autors. *El Brogit del Montserrat*. Núm. 494. Castellbell i el Vilar: Col·lectiu El Brogit, 2024. 84 p. DL B-2699-1980

Diversos autors. *El Butlletí*. Núm. 203. Manresa: Amics de l'Art Romànic del Bages, 2024. 48 p. DL B-3551984

Diversos autors. *El Gresol. Butlletí del Grup de Recerca de Cervelló*. Especial la fàbrica de filats de Manuel Gispert. Núm. 14. Cervelló: Grup de Recerca de Cervelló, 2023. 48 p. DL B-35671-03

Diversos autors. *El Sot de l'Aubó*. Núm. 87. Jordi Soler i Moradell in memoriam (1938-2024). Canet de Mar: Centre d'Estudis Canetencs, 2024. 36 p. ISSN 2013-6285

Diversos autors. *Els recursos naturals del Pirineu. Dinovenes Trobades Culturals Pirinenques*. Envalira: Societat Andorrana de Ciències, 2023. 264 p. ISBN 978-99920-61-68-8

Diversos autors. *Estudis del Baix Empordà*. Núm. 42. Sant Feliu de Guíxols: Institut d'Estudis del Baix Empordà, 2023. 241 p. ISSN 1130-8524

Diversos autors. *Fonts*. Núm. 96. Excursió al Museu de l'Exili i a Argelers. Argentona: Centre d'Estudis Argentonins Jaume Clavell, 2023. 32 p. ISSN 1887-9381

Diversos autors. *Forat del vent*. Núm. 7. Barcelona: Centre d'Estudis Ignasi Iglésias, 2023. 16 p. ISSN 2696-726X

Diversos autors. *Forat del vent*. Núm. 8. Barcelona: Centre d'Estudis Ignasi Iglésias, 2024. 16 p. ISSN 2696-726X

Diversos autors. *Fulls del Museu Arxiu de Santa Maria*. Núm. 138. Mataró: Museu Arxiu de Santa Maria Centre d'Estudis Locals de Mataró, 2024. ISSN 0212-9248

Diversos autors. *La Resclosa*. Núm. 27. Vila-rodon: Centre d'Estudis del Gaià, 2023. 196 p. ISSN 1886-4791

Diversos autors. *L'Aiguadolç. Revista de literatura*. Núm. 52. Còmic i literatura. Pego: Institut d'Estudis Comarcals de la Marina Alta, 2023. ISSN 1131-5105

Diversos autors. *L'Erol. Revista cultural del Berguedà*. Núm. 158. Històries familiars. Berga: Àmbit de Recerques del Berguedà, 2024. 84 p. ISSN 0212-445

Diversos autors. *L'Erol. Revista cultural del Berguedà*. Núm. 159. Campanars que fan paisatge. Berga: Àmbit de Recerques del Berguedà, 2023. 84 p. ISSN 0212-445

Diversos autors. *Lo Floc*. Núm. 245. Riudoms: Centre d'Estudis Riudomencs Arnau de Palomar, 2023. ISSN 2014-4830

Diversos autors. *Lo Floc*. Núm. 246. Riudoms: Centre d'Estudis Riudomencs Arnau de Palomar, 2023. ISSN 2014-4830

Diversos autors. *L'Ordit. L'anuari del CREM*. Núm. 9. Santa Perpètua de Mogoda: Cercle de Recerques i Estudis Mogoda, 2023. 215 p. ISSN 2013-0635

Diversos autors. *Mascañà. Revista d'estudis del Pla d'Urgell*. Núm. 14. Mollerussa: Centre de Recerques del Pla d'Urgell Mascañà, 2023. 173 p. ISSN 2013-9462

Diversos autors. *Materials del Baix Llobregat*. Núm. 26. El futur de les energies renovables al Baix Llobregat i altres escrits. Sant Feliu de Llobregat: Centre d'Estudis Comarcals del Baix Llobregat, 2023. 107 p. ISSN 2385-4235

Diversos autors. *Mestall*. Núm. 54. Girona: Associació d'Història Rural, 2023. 20 p. ISSN 2462-5345

Diversos autors. *Miscel·lània del CERE*. Núm. 33. Tivissa. Flix: Centre d'Estudis de la Ribera d'Ebre, 2023. 358 p. ISSN 2385-4294

Diversos autors. *Modilianum. Revista d'estudis del Moianès*. Núm. 69. Moia: Associació Cultural Modilianum, 2023. 80 p. ISSN 1130-1252

Diversos autors. *Notes. Revista miscel·lània de recerca i divulgació sobre Mollet del Vallès i el Baix Vallès*. Núm. 39. Mollet del Vallès: Centre d'Estudis Molletans, 2024, 200 p. ISSN 1578-6009

Diversos autors. *Papers dels Ports de Morella. Revista del Centre d'Estudis dels Ports*. Núm. 8. Morella: Centre d'Estudis dels Ports, 2023, 153 p.. ISSN 1697-4409

Diversos autors. *Ponències. Revista del Centre d'Estudis de Granollers*. Núm. 27. Granollers: Centre d'Estudis de Granollers, 2023 218 p. ISSN 1137-9626

Diversos autors. *Quaderns d'estudi*. Núm. 37. L'Hospitalet de Llobregat: Centre d'Estudis de L'Hospitalet, 2023. 289 p. ISSN 2013-9691

Diversos autors. *Recerques. Història, economia, cultura*. Núm. 82. Barcelona: Associació Recerques, 2023. 213 p. ISSN 0210-380X

Diversos autors. *Recull de treballs*. Núm. 21. Torredembarra: Centre d'Estudis Sinibald de Mas, 2023. 187 p. DL T-2.141-193

Diversos autors. *Ripacurtia. Revista pirinenca del Centre d'Estudis Ribagorçans*. Núm. 5. La divisió pastoral: memòria del paisatge. El Pont de Suert / Benavarri: Centre d'Estudis Ribagorçans, 2023. 168 p. ISSN 1696-8530

Diversos autors. *Shikar. Revista del Centre d'Estudis Comarcals del Segrià*. Núm. 10. Artesa de Lleida: Centre d'Estudis Comarcals del Segrià, 2023. 168 p. ISSN 2385-412X

Diversos autors. *Temps de Franja*. Núm. 160. Calaceit: Iniciativa cultural de la Franja, 2024. 20 p. ISSN 1695-7709

Diversos autors. *Temps de Franja*. Núm. 161. Calaceit: Iniciativa cultural de la Franja, 2024. 20 p. ISSN 1695-7709

Diversos autors. *XXXIX Sessió d'estudis mataronins*. Mataró: Museu Arxiu de Santa Maria. Centre d'Estudis Locals de Mataró, 2023. 229 p. ISSN 2385-4766

Diversos autors. *50 aniversari de l'arribada de l'home a la Lluna 81969-2019*. Centenari Joan Oró i Florensa (1923-2023). Sant Martí de Maldà: Grup de Recerques de les Terres de Ponent, 2023. 248 p. ISBN 978-84-09-57313-4

Gregory B. Milton. *El poder del mercat*. Santa Coloma de Queralt 1276-

1313. Col·lecció El Tinter, 179. Santa Coloma de Queralt: Associació cultural Baixa Segarra, 2023. 334 p. ISBN 978-84-1356-326-8

Josep Maria Prat Forga; Salvador Puigol Ginesta. *Els termenals, camins i fonts de Prats i Sansor. Un viatge cap a mitjans del segle XX*. Puigcerdà: Institut d'Estudis Ceretans, 2023. 139 p. ISBN 978-84-09-48317-4

Josep Miquel Guàrdia Bagur. *Fisiologia, higiene i moral. Nocions elementals de la ciència de l'home*. Traducció i edició d'Andreu Vidal Mascaró (Cova de Pala, 47). Maó: Institut Menorquí d'Estudis, 2023, 360 p. ISBN 978-84-15291-96-1

Lluís Domènech i Montaner. *Sant Benet de Bages*. Estudi introductori de Joaquim Graupera Graupera. Canet de Mar: Centre d'Estudis Lluís Domènech i Montaner, 2023. 165 p. ISBN 978-84-126650-3-1

Lluís Parera Cusí. *La gent de Sant Cebrià. Història d'un poble*. Edició revisada i ampliada per Bernat Vidal Juan. Sant Cebrià de Vallalta: Centre d'Estudis Sant Cebrià, 2023. 369 p. ISBN 978-84-09-53479-1

Miquel Àngel Casasnovas. *Prevenir el contagi. Antoni Ramis i Ramis i la història de les epidèmies a Menorca (1824)*. (Petit Format, 45). Maó: Institut Menorquí d'Estudis, 2023, 171 p. ISBN 978-84-15291-97-8

Pau Vinyes Roig. *Sant Andreu del Palomar durant la Segona República (1931 – 1936) / Harmonia de Palomar durant la Guerra Civil (1936 – 1939)*. (Llibre de Finestrelles, 14). Barcelona: Centre d'Estudis Ignasi Iglésias, 2023, 268 p. ISBN 978-84-09-57092-8

Centres i instituts d'estudis adherits a la CCEPC

1. Agrupació Cultural Vila-seca (Vila-seca)
2. Àmbit de Recerques del Berguedà (Berga)
3. Amics de Besalú i el seu Comtat (Besalú)
4. Amics de l'Art Romànic del Bages (Manresa)
5. Amics de la Seu Vella (Lleida)
6. Amics del Castell de Gelida (Gelida)
7. Amics del Museu de Pallejà (Pallejà)
8. Amics de Riba-roja (Riba-roja)
9. Arxiu Bibliogràfic de Santes Creus (Santes Creus)
10. Arxiu Festiu Catalunya. Fundació Privada (Barcelona)
11. Associació Amics de l'Ermida Sant Jaume (La Granja d'Escarp)
12. Associació CMES (Barcelona)
13. Associació Cultural Baixa Segarra (Santa Coloma de Queralt)
14. Associació Cultural del Matarranya (Calaceit)
15. Associació Cultural "Modilium" (Moià)
16. Associació Cultural Xercavins (Verdú)
17. Associació d'Amics de Sant Magí de la Brufaganya i el seu entorn (Santa Coloma de Queralt)
18. Associació de Cultura del Comú de Particulars (La Pobla de Segur)
19. Associació de Festes de la Plaça Nova (Barcelona)
20. Associació d'Estudis Torellonencs (Torelló)
21. Associació d'Història Rural (Girona)
22. Associació Grup de Recerca de Cerdanya (Puigcerdà)
23. Associació juvenil La Llar de la Recerca (Torrelles de Foix)
24. Associació Mirmanda (Figueres - El Soler)
25. Associació Recerques. Història, economia, cultura (Barcelona)
26. Associació Xarxa de Patrimoni Rural Ecomuseu del Blat (Tona)
27. Ateneu de Natura (Castelló de la Plana)
28. Ateneu Popular de Calonge (Calonge)
29. Centre de Recerca Històrica del Poble-sec - CERHISEC (Barcelona)
30. Cercle de Recerques i Estudis "Mogoda" (Santa Perpètua de Mogoda)
31. Centre d'Estudis Alcoverencs (Alcover)
32. Centre d'Estudis Argentonins Jaume Clavell (Argenton)
33. Centre d'Estudis- Arxius Vilabesos (Barcelona)
34. Centre d'Estudis Beguetans (Begues)
35. Centre d'Estudis Cadaquesencs (Cadaqués)
36. Centres d'Estudis Calongins Colonico (Calonge)
37. Centre d'Estudis Cambrilencs (Cambrils)
38. Centre d'Estudis Canetencs (Canet de Mar)
39. Centre d'Estudis Comarcals de Banyoles (Banyoles)
40. Centre d'Estudis Comarcals del Baix Llobregat (Sant Feliu de Llobregat)
41. Centre d'Estudis Comarcals del Ripollès (Ripoll)
42. Centre d'Estudis Comarcals del Segrià (Artesa de Lleida)
43. Centre d'Estudis Comarcals d'Igualada (Igualada)
44. Centre d'Estudis d'Altafulla (Altafulla)
45. Centre d'Estudis d'Arqueologia i Història de Mataró (Mataró)
46. Centre d'Estudis d'Avià (Avià)
47. Centre d'Estudis de Castellar. Arxiu d'Història (Castellar del Vallès)
48. Centre d'Estudis de Gavà (Gavà)
49. Centre d'Estudis de Granollers (Granollers)
50. Centre d'Estudis de la Conca de Barberà (Montblanc)
51. Centre d'Estudis de la Ribera d'Ebre (Flix)
52. Centre d'Estudis de les Garrigues (les Borges Blanques)
53. Centre d'Estudis de l'Hospitalet (l'Hospitalet de Llobregat)
54. Centre d'Estudis de l'Hospitalet de l'Infant (l'Hospitalet de l'Infant)
55. Centre d'Estudis de Sant Cebrià (Sant Cebrià de Vallalta)
56. Centre d'Estudis del Bages (Manresa)
57. Centre d'Estudis del Gaià (Vila-rodonà)
58. Centre d'Estudis del Priorat (Torroja)
59. Centre d'Estudis del Voltreganès (Sant Hipòlit de Voltregà)
60. Centre d'Estudis dels Ports (Morella)
61. Centre d'Estudis de Subirats (Subirats)
62. Centre d'Estudis d'Isona i Conca Dellà (Isona)
63. Centre d'Estudis d'Ulldecona (Ulldecona)
64. Centre d'Estudis Esteve Albert i Corp (Dosrius)
65. Centre d'Estudis Històrics de Terrassa (Terrassa)
66. Centre d'Estudis Ignasi Iglésias (Barcelona)
67. Centre d'Estudis Lacetans (Solsona)
68. Centre d'Estudis Llacunencs (La Llacuna)
69. Centre d'Estudis Lluís Domènech i Montaner (Canet de Mar)
70. Centre d'Estudis Locals d'Alaior - Fòrum 3r Mil·lenni (Alaior)
71. Centre d'Estudis Locals de Sant Vicenç dels Horts (Sant Vicenç dels Horts)
72. Centre d'Estudis "Lo Lliscó" (Mas de Barberans)
73. Centre d'Estudis Martorellencs (Martorell)
74. Centre d'Estudis Molletans (Mollet del Vallès)
75. Centre d'Estudis Mont-roigencs (Mont-roig del camp)
76. Centre d'Estudis Planers (Santa Bàrbara)
77. Centre d'Estudis Ribagorçans (Benavarrí)
78. Centre d'Estudis Riudomencs "Arnau de Palomar" (Riudoms)
79. Centre d'Estudis Rubinencs (Rubí)
80. Centre d'Estudis Santjustencs (Sant Just Desvern)
81. Centre d'Estudis Selvatans (La Selva del Camp)
82. Centre d'Estudis Selvatans (Santa Coloma de Farners)
83. Centre d'Estudis Seniençs (la Sénia)
84. Centre d'Estudis Sinibald de Mas (Torredembarra)
85. Centre d'Estudis Tossencs (Tossa de Mar)
86. Centre de Documentació. Ecomuseu dels Ports (Horta de Sant Joan)
87. Centre de Lectura de Reus (Reus)
88. Centre de Recerques del Pla d'Urgell "Mascançà" (Mollerussa)
89. Centre d'Història Natural de la Conca de Barberà (Montblanc)
90. Centre Picasso d'Orta - Associació UNESCO (Horta de Sant Joan)
91. Cercle d'Estudis Històrics i Socials "Guillem Oliver" del Camp de Tarragona (Tarragona)
92. Col·lectiu de Recerques Arqueològiques de Cerdanyola (Cerdanyola)
93. Col·lectiu El Brogit (Castellbell i el Vilar)
94. Confraria de Campaners i Carillonistes de Catalunya (Os de Balaguer)
95. Consell Cultural de les Valls d'Aneu (Esterrí d'Aneu)
96. Esbart Català de Dansaires (Barcelona)
97. Federació d'Instituts d'Estudis del País Valencià (Alaquàs)
98. Fundació Arnau Mir de Tost (Àger)
99. Fundació Bosch i Cardellach (Sabadell)
100. Fundació Pública Institut d'Estudis Ilerdencs (Lleida)
101. Fundació Roca i Galès (Barcelona)
102. Grup d'Amics del Museu Arxiu de Sentmenat (Sentmenat)
103. Grup de Col·laboradors del Museu de Rubí (Rubí)
104. Grup d'Estudis Cubellencs (Cubelles)
105. Grup d'Estudis d'Esplugues (Esplugues de Llobregat)
106. Grup d'Estudis Locals (Sant Cugat del Vallès)
107. Grup d'Estudis Sitgetans (Sitges)
108. Grup d'Investigació i Història de Sant Quirze (Sant Quirze del Vallès)
109. Grup de Recerca de Cervelló (Cervelló)
110. Grup de Recerca Folklorica d'Osona (Folgueroles)
111. Grup de Recerques de les Terres de Ponent (Sant Martí de Maldà)
112. Grup d'Història del Casal (Mataró)
113. Institut d'Estudis Balearics (Palma de Mallorca)
114. Institut d'Estudis Ceretans (Puigcerdà)
115. Institut d'Estudis Comarcals de la Marina Alta (Ondara)
116. Institut d'Estudis Comarcals de l'Horta Sud (Alaquàs)
117. Institut d'Estudis Comarcals del Montsià (Amposta)
118. Institut d'Estudis de la Vall d'Albaida (Ontinyent)
119. Institut d'Estudis del Baix Cinca (Fraga)
120. Institut d'Estudis del Baix Empordà (Sant Feliu de Guíxols)
121. Institut d'Estudis Eivissencs (Eivissa)
122. Institut d'Estudis Empordanesos (Figueres)
123. Institut d'Estudis Gironins (Girona)
124. Institut d'Estudis Penedesencs (Vilafranca del Penedès)
125. Institut d'Estudis Vallencs (Valls)
126. Institut de Llengua i Cultura Catalanes (Girona)
127. Institut d'Estudis Comarcals de l'Alt Urgell (Adrall)
128. Institut Menorquí d'Estudis (Maó)
129. L'Avenç de Cornellà. Associació pel patrimoni històric i la cultura (Cornellà de Llobregat)
130. L'Espitllera Fòrum d'Estudis Segarrencs (Florejats)
131. Museu Arxiu de Santa Maria - Centre d'Estudis Locals de Mataró (Mataró)
132. Músics per la Cobla (Sabadell)
133. Obra del Ballet Popular (Barcelona)
134. Observatori Sociodemogràfic de les Terres de Lleida (Lleida)
135. Patronat d'Estudis Històrics d'Olot i Comarca (Olot)
136. Patronat d'Estudis Osonencs (Vic)
137. Societat Andorrana de Ciències (Andorra la Vella)
138. Societat Arqueològica Lul·liana (Palma de Mallorca)
139. Societat Catalana d'Història Cultural (Barcelona)
140. Societat d'Estudis de la Verneda de Sant Martí (Barcelona)
141. Taller d'Història de Gràcia. Centre d'Estudis (Barcelona)
142. Taller d'Història del Clot - Camp de l'Arpa (Barcelona)
143. Terra dels Avis (Elna)
144. Tot Història Associació Cultural (Barcelona)

FRONTISSA

Edita:

Coordinadora de Centres d'Estudis de Parla Catalana
Carrer del Carme, 47 (IEC) • 08001 BARCELONA
Tel. 933 248 585 ext 131 • Fax 932 701 180 • ccepc@ccepc.cat • www.ccepc.cat

Coordinació:

Josep Santesmases i Ollé

Consell de Redacció:

Josep Alavedra, Jaume Bosch, Josep M. Contel, Narcís Figueras, Oriol Fort, M. Carme Jiménez,
Jaume Mascaró, Manel Pastor, Marcel Poblet i Francesc Viso

Dipòsit legal: T-730-2001 - ISSN: 1575-2534 - Composició i impressió: Gràfiques del Matarranya. Calaceit

Amb el suport de:

Diputació
Barcelona
xarxa de municipis

Diputació de Girona

INSTITUT RAMON MUNTANER
Fundació privada d'estudis d'història de Catalunya

Diputació de Lleida

INSTITUT
D'ESTUDIS
ILERDENCs
Fundació Pública de la Diputació de Lleida

Generalitat
de Catalunya